

ANADOLU VE KIRGIZİSTAN'DA BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

BELIEFS ABOUT ABUNDANCE IN ANATOLIA AND KYRGYZSTAN

SALİHA ESEN*

Sorumlu Yazar

OSKONBAI ZUURİDİNOV**

NEZAHAT CEYLAN***

Öz

İnsanoğlu, hayatın başlangıcından itibaren varlığını sürdürebilmek için bazı şartlara ihtiyaç duymuştur. İnsan, yeme, içme gibi maddi ihtiyaçlarla; sevmek, sevilme, mutluluk, huzur ve sağlık gibi manevi ihtiyaçlarla dünyaya gelmiştir. İnsanlık, bu ihtiyaçlarını bolluk ve bereket içerisinde karşılamayı, elde ettiklerinin sürekliliğini arzulamış ve bunun için çaba sarf etmiştir. Anadolu ve Kırgızistan'ın Müslüman halkı, bereketi yalnızca maddi bir artış olarak görmemiş; aynı zamanda, maddi olarak gözle görülmesi de kutsal bir kaynak tarafından manevi olarak desteklenen bir hâl olarak algılamıştır. Bereket denilince genellikle tarımsal verimlilik aklı gelse de, bereket insan sağlığı, mutluluğu ve aile hayatı gibi yaşamın pek çok alanında etkisini hissettiren bir kavramdır. Bu nedenle, Anadolu ve Kırgızistan halk kültüründe bereket kavramı etrafında hem bireysel hem de toplumsal hayatın her alanında birçok inanış ve ritüel ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın konusunu, Anadolu ve Kırgızistan coğrafyasındaki ortak tarihi, dini ve kültürel geçmişe sahip Müslüman Türk halklarında geçmişten günümüze yaşatılan bereket ile ilgili inanışlar oluşturmaktadır. Çalışmamızda amacımız, Müslüman Türk kimliğine sahip her iki kültürdeki bereket inanışlarını tespit ederek benzerlik ve farklılıkları görme imkânı sağlamak ve günümüz inanışları üzerinde gerek İslam öncesi Türk inanışlarının gerekse İslam'ın etkisini ortaya koymaktır. Çalışmamızda, bereket inanış ve uygulamalarına ilişkin literatür taraması yapılarak, Anadolu ve Kırgızistan üzerine yazılmış makale ve eserler ile özellikle alan araştırmalarına dayanan tezlerden yararlanılmış, eserlerin içerikleri analiz edilerek konu tanımlayıcı ve karşılaştırmalı yöntemlerle ele alınmıştır. Çalışmamızda, bereket ile ilgili inanışların Anadolu ve Kırgızistan kültüründe büyük oranda benzerlik gösterdiği tespit edilmiş ve bu benzerlikler üzerinde ortak tarihi ve kültürel zeminin etkisi görülmüştür. Aynı zamanda her iki kültürün bereket inanışlarını yorumlamada, İslam öncesi Türk inanışlarının ve İslam geleneğinin birlikte etkin olduğu fark edilmiştir. Bununla birlikte gerek coğrafi gerekse sosyo-kültürel ve dini yorumlama farklılıkları nedeniyle iki kültürde zaman zaman ayrılıkların olduğu da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bereket, Bereket İnanışları, Bereket Sembolleri, Anadolu Halk İnanışları, Kırgızistan Halk İnanışları.

Araştırma Makalesi / Künye: ESEN, Saliha, ZUURİDİNOV, Oskonbai, CEYLAN, Nezahat. "Anadolu ve Kırgızistan'da Bereket ile İlgili İnanışlar". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 115 (Eylül 2025), s. 339-367. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1721744>

* Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, E-mail: salihe.esen@usak.edu.tr, ORCID: 0009-0004-6778-9808

** Dr. Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, E-mail: oskonbayzuuridinov@gmail.com, ORCID: 0009-0000-4903-0081

*** Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı
E-mail: nezahat.ceylan@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9889-7279

Abstract

Since the beginning of life, human beings have needed certain conditions to survive. They are born with material needs such as eating and drinking, as well as spiritual needs such as loving, being loved, happiness, peace, and health. Humanity has desired to meet these needs in abundance and prosperity, and to ensure the continuity of what it has obtained, striving diligently to achieve this. The Muslim people of Kyrgyzstan have not viewed abundance merely as material increase; they have also perceived it as a state spiritually supported by a sacred source, even if not visibly apparent in material terms. Although abundance is often associated with agricultural productivity, it is a concept that influences many areas of life, such as human health, happiness, and family life. The subject of our study is the concept of abundance and the beliefs related to it that have been preserved from past to present among Muslim Turkic peoples in the Anatolian and Kyrgyz regions, who share a common historical, religious, and cultural background. The aim of our study is to identify the beliefs related to abundance in both cultures that share a Muslim Turkic identity, to reveal their similarities and differences, and to demonstrate the influence of both pre-Islamic Turkic beliefs and Islam on contemporary beliefs. In our study, a literature review was carried out on the beliefs and practices related to abundance. We made use of articles and scholarly works written on Anatolia and Kyrgyzstan, particularly theses based on field research. The contents of these works were analyzed, and the subject was examined using descriptive and comparative methods. In our study, it was determined that beliefs related to abundance in Anatolian and Kyrgyz cultures show a high degree of similarity, and these similarities reflect the influence of a shared historical and cultural foundation. It was also observed that both pre-Islamic Turkic beliefs and Islamic tradition play a joint role in shaping the interpretation of abundance in both cultures. However, it was also found that, at times, differences arise between the two cultures due to geographical, socio-cultural, and religious interpretative variations.

Key Words: Abundance, Abundance Beliefs, Symbols of Abundance, Anatolian Folk Beliefs, Kyrgyz Folk Beliefs.

Giriş

Bolluk ve bereket ile ilgili inanışlar ilk çağlardan beri insan ve toplumların hayatında yaşamı sürdürürebilmek için başvurduğu inanışlar arasında yer almıştır. İnsan, bu dünyada hayatını sürdürürken gerek kendi el emeği ile gerekse ilahi varlıklara yaptığı dua ve ritüeller yoluyla bereket arayışı içerisinde olmuştur. Bereket kavramı çoğunlukla tarımda, mal, mülk ve zenginlikte bir artış olarak maddi anlamda anlaşılmış olmakla birlikte, bereket ile ilgili inanışlara baktığımızda bolluk ve bereketin manevi yanının da olduğu, insanın mutluluk, huzur, sağlık, zaman, ömür vb. manevi refahının devamının da bereket kavramı ile ifade edildiği görülmektedir.

Bereket ile ilgili inanışlar insanlık tarihinin en erken dönemlerinden beri her toplumda var olmuştur. İnsanlar, bereketi elde etmek ve sürdürürebilmek için çeşitli inanç ve ritüeller geliştirmiştir. Eski paganist toplumlarda bereketle ilişkilendirilen pek çok Tanrı ve Tanrıça bulunmaktaydı. Bu Tanrı ve Tanrıçalar için insan kurbanında dâhil olmak üzere çeşitli ritüeller düzenlenmiştir. Bereket ile ilgili inanışlar ilahi dinlerde de oldukça önemli bir yer tutmuştur (Eroğlu, 2017,33). Bereket, Yahudi kutsal kitabında “bolluk, çokluk, zürriyet, hakimiyet” anlamlarında (Tesniye, 33/19; Tekvin, 28/3, 14), mübarek kelimesi ise “mukaddes” veya “mutlu” anlamında kullanılmıştır (Sayılar, 22/ 13; Mezmurlar,33/ 12). Hristiyan kutsal metinlerinde bereket daha çok maddi anlamdan sıyrılarak lütf, kutsanma gibi manevi bir boyut kazanmıştır (Efesliler 1:3; Luka 1:28, 42, 48). Günümüzde ilahi dinlerin dışında kalan inanç sistemlerinde ise bereket kavramı çoğunlukla Tanrı veya Tanrıçalarla temsil edilmiş; bu varlıklara yönelik çeşitli inançlar ve ritüeller geliştirilmiştir.

Türkçe’de beklenilenden fazla olma durumu; artağanlık, bolluk, feyiz, feyezan anlamlarına gelen (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim:30.05.2025) bereket Arapça kökenli bir kavramdır. “B-r-k/ برك ” bir şeyde ilâhî hayrın sübut bulması, artma ve ziyâde; aynı kökten gelen “tebrîk” bereket duasında bulunmak; “mübârek” ise hayrı çok demektir (Karabacak, 2024, 1268). Bereket kelimesinin mastarı “bürûk”ün temel anlamı “devenin bir yerde çöküp durması, beklemesi”dir (Tümer, 1992, 5/487). Bu bağlamda Türkçe’de “bereket” kelimesi, ilahi kökenli bolluk, nimet ve hayrın hem çokluğunu hem de sürekliliğini anlatmak için kullanılır. Bu süreklilik, hayır ve rahmetin bir yere yerleşip sabitlenmesi anlamına gelir. Yani bereket, kaynağını ilahî rahmetten alan nimetin ve hayrın kulların üzerine inerek kalıcı ve sürekli bir hâl alması şeklinde anlaşılır. Bereketi diğer artış türlerinden ayıran temel özellik, onun süreklilik ve istikrar taşımasıdır. Çünkü bu kelime yalnızca fazlalığı değil, aynı zamanda bu fazlalığın devamlı ve dengeli oluşunu da ifade eder. Dolayısıyla bereket, geçici bir çoğalma değil, kalıcı bir bolluk ve devamlılık anlamı içerir (Koçyiğit, 2012, 149).

Bereket ile aynı kökten türeyen mübarek kelimesi de “kendisinde çokça hayrın bulunduğu şey” anlamına gelmekte ve aslında bünyesinde bir kutsallığı taşımaktadır. İngilizce’de de Yahudi ve Hristiyanlık’taki bereket kavramı konu edinildiğinde “fertility” kelimesiyle değil “bless-blessed-blessing” kelimeleriyle karşılandığı görülür. Bu da, bereketin, maddi artışı ifade eden seküler kavramlardan içerik bakımından ayrıldığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Çünkü ilahî hayır; ölçülemeyen, sınırlandırılmayan ve doğrudan gözlemlenemeyen bir biçimde tezahür edebilir. Bu nedenle, dışarıdan bakıldığında belirgin bir artış görünmese dahi, insanlar böyle durumlar için “Onda bereket var” ya da “O şey mübarektir” şeklinde nitelendirmelerde bulunurlar (Koçyiğit, 2012, 160).

Kur’an-ı Kerim’e bakıldığında âyetlerden “brk” kelimesi ve türevlerinin Mescid-i Aksâ, Tûr-i Sîna, Kur’an, bazı peygamberler, gökten inen su, zeytin ağacı, gece, toprak parçası v.b için kullanıldığı görülmektedir (Karabacak, M., 2024, 1271-72). Bu çerçevede, bereket kavramı ve türevleri incelendiğinde, dikkat çeken temel hususlar; maddi ve manevi faydaların, hayırların artması, çoğalması, birikmesi ve bunların süreklilik kazanmasıdır (Gül, 2017, 48).

Kur’an’da bereket ile ilgili ayetlere baktığımızda bereketin kaynağının Allah olduğu açıkça görülmektedir. O, tükenmeyen bir lütuf ve bereket sahibi, yokluk ve sonlulukla ilgisi olmayan yüce bir yaratıcıdır. Hz. Peygamber de bu gerçeği “Bereket Allah’tandır” sözüyle dile getirmiştir (Martı, 2008, 88). Hadislerde de “bereket” kavramı benzer anlamlarda kullanılmıştır. Örneğin bir hadiste yağmur, “gökten inen bereket” olarak tanımlanır. Koyun yetiştirmenin teşvik edildiği ve bu hayvanda bereket bulunduğu belirtilen hadiste, bereket “artış, çoğalma ve bolluk” anlamına gelmektedir. Başka bir rivayette ise, “Sahura kalkınız, çünkü sahurda bereket vardır” buyrulur, bereket; “ilahî lütuf, ihsan, feyiz ve bolluk” anlamında kullanılmıştır. Ayrıca bir hadiste, selam vermenin bereket getirdiği belirtilmiş ve selamlaşmanın mutluluk ve iyi dilek içerdiği vurgulanmıştır (Tümer, 1992, 5/488).

Müslüman Türk kültüründe de bereket kavramının önemli bir yer edindiği görülür. Türkler Müslüman olmadan önce de her toplumda olduğu gibi bereketin ifade ettiği anlama ilişkin kavram ve inanışlara sahipti. Müslüman olduktan sonra ise önceki kavram ve inanışlarını İslam ile harmanlayarak pek çok konuda olduğu gibi bereket konusunda da devam ettirmişlerdir. Dolayısıyla bugün Müslüman Türk dünyasında bereket ile ilgili inanışlarda İslam inancı ile birlikte İslam öncesi inanışların izleri de görülmektedir.

Çalışmada, Türkistan coğrafyasından Kırgızistan örneğiyle, Anadolu ve Kırgızistan'daki ortak tarihi geçmişe sahip halkların inanışlarındaki etkileşimi ortaya koymak amacıyla Anadolu ve Kırgızistan'daki bereket inanışları ele alınmıştır. Aynı zamanda bereket inanışını ifade eden kavramlara yer verilerek İslam öncesinden günümüze kavramlarda yaşanan anlam değişimleri varsa bunlara da yer verilmiştir. Buna ilaveten çalışmamızın ana konusunu bereket inanışlarının dini kültür içerisinde nasıl yaşatıldığını ortaya koymak oluşturmaktadır. Bu çalışma, bereket kavramını ve bu kavram etrafında şekillenen halk inanışlarını genel bir çerçevede ele almaktadır. Çalışmada, bereket inanışlarının günlük yaşamda en yoğun biçimde gözlemlendiği alanlar seçilmiş ve başlıklar bu doğrultuda yapılandırılmıştır. Her bir başlığın kendi başına ayrı bir araştırma konusu olabilecek nitelikte olduğu bilinmekle birlikte, bu çalışmada amaç; Anadolu ve Kırgızistan'daki Müslüman halk kültüründeki bereket anlayışının temel mantığını ortaya koymak ve ortak tarihî geçmişe sahip bu iki coğrafyadaki halk inanışlarındaki benzerlik ve farklılıkları görünür kılmaktır. Bu nedenle konu, genel hatlarıyla ele alınmıştır.

1. Anadolu'da Bereket İle İlgili İnanışlar

Anadolu müslümanlarının kültüründe bereket kavramının önemli bir yer edinildiği görülür. İş yapana “bereketli olsun”; satıcının sattığı malın ücretini alınca “bereket versin” denmesi, toplumda kötü işlerin yaygınlaşmasıyla bereketin kalkacağı anlayışı, bazı gün ve gecelerin mübarek kabul edilmesi, bazı kimselerin ellerinin bereketli olduğuna inanılması (Eroğlu, 2017, 33), “nerde hareket orda bereket” gibi atasözlerimize yansıyan ifadeler kültürümüzde bereket anlayışının köklü olduğunu gösterir.

Anadolu kültüründe bolluk, verimlilik, rızık, nasip, kismet ve uğur kavramları da aslında bereket kavramı ile yakından ilişkili olarak kullanılan kavramlardır. Toprağın verimliliği, bereketini ifade ederken, rızık bolluğu ifadesi de bereketli olarak anlaşılmaktadır. Yine Türkçe’de nasipli, kismetli, uğurlu ifadeleri de bereket kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu kavramların yanı sıra kut kavramını da bereket ile ilişkili bir kavram olarak ele almak mümkündür. Türkçe’de “kutlamak”, “kutlu olsun” ifadelerinde de görüldüğü gibi kut kavramı bereket dileği olarak kullanılmaya devam etmektedir. İslam öncesi Türklerin inançlarında “baht, talih, uğur” gibi anlamlara gelen kut, her ne kadar Türk hakanlarına Tanrı’nın bahsettiği bir destek olarak bilirse de aslında kut, ilahi destek, bereket, rahmet olarak daha geniş bir anlama gelmektedir (Eroğlu, 2017, 34). Dolayısıyla bereket anlamıyla baktığımızda, ürün veren tarla kutlu, meyve veren ağaç kutlu, doğum yapan kadın kutlu, yani bereketli olarak kabul edilir. Bu anlamda Türkçe’de kullanılan “kutlu olsun” ifadesi elde edilen başarı, makam, mutluluk he ne ise bunun devam etmesi, sürmesi anlamına gelmektedir.

Anadolu insanı bereket inancını sadece dini inanç ve pratikleri ile sürdürmemiş, toplumsal hayatın her alanında yapageldikleri uygulamalarla da bereket dua ve temennisinde bulunmuşlardır. Bu dua ve uygulamalarında İslam dinin etkisi yanında Türklerin İslam öncesi inançlarının da izlerini görmek mümkündür. Çünkü Türklerin İslam’ı kabulü ile Anadolu’da oluşan dini kültür, İslam öncesi gök tanrı, tabiat kültürleri, şamanistik inançlar ve İslam dinin harmanlanarak yaşatılmasıyla oluşmuştur. Aynı zamanda Anadolu tarihten günümüze çok sayıda kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir coğrafya olması nedeniyle bu medeniyetlerin inanç ve ritüellerinin de günümüz Anadolu inanışları üzerinde etkisi muhakkak olmuştur.

Anadolu’da yaşatılan bereket inanın ve uygulamaları toplumsal hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hayatın geçiş dönemleri olarak nitelenen doğum ve evlilik sürecindeki dua ve temenniler yanında yapılan bazı uygulamaların bereket dileği ile yapıldığı görülmektedir. Bunun yanında bereketli kabul edilen zaman ve mekânlarda yerine getirilen inanış ve uygulamalar da bulunmaktadır. Ayrıca insan, hayvan, yiyecek, nesne, sayı, sembol, vb. bereketli kabul edilen varlıklar da Anadolu bereket kültürünün önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

1.1. Geçiş Dönemleri İle İlgili Bereket İnanışları

Toplumsal bir varlık olan insanın toplum içerisindeki yerini alması ve kendisini kabullendirmesi için hayatında önemli dönüm noktaları bulunmaktadır. İnsan hayatındaki bu dönemler geçiş dönemleri olarak tanımlanmaktadır (Bakırcı, Katı, 2019, 2). Doğum, evlilik ve ölüm gibi hayatın önemli aşamaları bu geçiş dönemlerinin en önemlilerini oluşturmaktadır. Hayatın bu evrelerinde insanların gelecekle ilgili ümit ve kaygıları daha da belirgin hale gelmektedir. Geçiş dönemleri sadece kişinin kendisi için değil çevresindekiler için de çeşitli beklentilerin tazelenmesi ve zenginleşmesi sürecidir (Eroğlu, 2017, 258). Bu nedenle insan hayatının dönüm noktaları olan bu süreçlerde, insanların ümitlerini beslemek ve kaygılarını azaltmak amacıyla pek çok toplumda olduğu gibi Müslüman Anadolu toplumunda da çeşitli inanç ve ritüeller oluşmuş ve uygulanmıştır.

İnsan hayatının en önemli geçiş dönemi varlık âlemine geçiş olarak ifade edilen doğum ile gerçekleşmektedir. Anadolu’da Çatalhöyük ve Hacılar gibi Neolitik döneme ait yerleşim alanlarında ortaya çıkarılan, kalça ve göğüsleri belirgin şekilde vurgulanmış ana tanrıça figürleri, toplumların bereket arzusunun sembolik bir yansıması olarak görülmektedir (Çetin, 2008, 112). Bu figürlerin hepsi ana tanrıça olarak değil, berekete ilişkin ritüellerde kullanılan büyü nesneleri (Ökse, 2019, 19-20) olarak değerlendirilse de bu figürlerde hamile kadın toprak ile ilişkilendirilmiş, hamile kadının karnının büyümesi ile toprağın kabarması, doğum ile de toprağın ürün vermesi arasında bir ilişki kurulmuştur (Çetin, 2008, 112). Bu nedenle doğum insanlığın en erken dönemlerinden beri bereket olarak görülmekte, dünyanın her yerinde olduğu gibi Anadolu’da da mutluluk verici bir olay olarak karşılanmaktadır. Yeni evlenen çiftlerden aile ve akrabalarının en önemli beklentileri bir evlat sahibi olmalarıdır. Bu beklenti, çiftlerinde en önemli beklentileridir. Bir kadının hamile kalması sevinçle karşılanırken, hamile kalmaması endişe ve üzüntüyle karşılanmaktadır. Hatta bebek olmayan evde bereket yoktur¹ şeklinde hadis olarak da kabul edilen bir inanış bulunmaktadır. Dolayısıyla hem tarihte hem de günümüz Anadolu toplumunda doğum yapmayan kadına bakış konusunda olumsuz bir yaklaşım oluşmuştur. İslam öncesi Türk inanışlarında olduğu gibi, her ne kadar büyük oranda bu inanışlardan uzaklaşma görülsede Anadolu’da hala doğum yapan kadın kutlu, bereketli bir kadın olarak kabul

¹ Öncelikle bu hadis, Suyuti’nin, el-Camiu’s-Sağır (I, 217) adlı eserinde zikredilmiştir. Bu kaynak sahip hadisler yanında zayıf hadisleri de içinde barındırmaktadır. Bu hadisin sıhhati hakkında kesin bir bilgi yoktur. Diğer taraftan bu hadisi evlenip çocuk sahibi olmaya teşvik olarak yorumlamak daha doğru olmaktadır. Zira İslam öncesi dönemde geçinememe korkusu ile çocukların öldürüldüğü görülmektedir. Dolayısıyla Hz peygamber bu hadis ile geçerli bir nedeni olmadığı halde çocuk sahibi olmak istemeyenlere bir uyarı yapmaktadır. Bu nedenle hadisi, çocuk sahibi olmak istemeyen ebeveynlerin çocuğun getireceği berekete de hakları olmayacaktır şeklinde yorumlamak daha doğru olur. Yoksa kendi ellerinde olmadığı halde çocuğu olmayan kişileri kastetmek asla İslam Dini açısından mümkün değildir (“Çocuk olmayan evde bereket yoktur.” hadisi gerçek midir?, <https://sorularlailslamiyet.com>, Erişim:02.06.2025).

edilirken, doğum yapmayan kadın kutunu yani bereketini yitirmiş, uğursuz olarak kabul edilmekte ve dışlanmakta (Eroğlu, 2017, 262), kadının işlediği hata ve günahlar nedeniyle cezalandırıldığına inanılmaktadır. Bu sebeple çocuğu olmayan kadınların başvurduğu çareler arasında, mübarek kabul edilen yerleri ziyaret ederek çocuk dileğinde bulunmak ve bu amaçla bazı uygulamalar gerçekleştirmek yer almaktadır. Aynı zamanda kısır olan kadınların evlat sahibi olmak için dualarını mübarek gün ve gecelerde yapmaktadırlar. Bu günlerde yapılacak dualarının daha çok makbul olacağına inanmaları bereketli zaman ve mekânları tercih etmelerini sağlamaktadır.

Anadolu insanı her çocuğun rızısıyla geldiği inancına sahiptir. Dolayısıyla bir bebeğin dünyaya gelmesinin o evi bereketlendireceğine inanılmaktadır. Aileye yeni bireyin katılması demek neslin devamı, ailenin, sülalenin sayısının bereketlenmesi olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle Anadolu’da önemli dualardan bir tanesi “ocağın tutsün” şeklindedir. Bu duanın neslin devam etsin anlamında neslin bereketlenmesini ifade ettiğini söylemek mümkündür. Kadın ile bereket arasında kurulan ilişki nedeniyle olsa gerek Kars’ta “kız bereket, oğlan devlettir” inancı yaygındır. Erkek çocuk silah kullanarak düşmana karşı çıkması ve aileyi koruması anlayışından dolayı sevinçle karşılanmaktadır (İşçi, 2016, 14). Bunlara ilaveten doğum olayı sevinçle karşılanan bir olay olmakla birlikte kaygı ve korkuları da içerisinde barındıran bir durumdur. Bu kaygıların başında doğacak çocuğun olması sağlıklı ve ömrünün uzun olması dilek ve temennisi ile ömrünü bereketlendirmeye yönelik inanışlara rastlanır. Örneğin hamile kadının saçını kesmemesi, bebek doğduktan sonra kırkı çıkıncaya kadar tırnaklarının ve saçının kesilmemesi, ömrünün uzun olması yani bereketli olması amacıyla yapılır. Yine bebeğin bereketli, huzurlu, sağlıklı bir hayatı olması ümidiyle bebeğin yıkanacağı kırk suyu adı verilen suyun içine bereket ifade eden buğday, pirinç, altın atılarak bu su ile bebek yıkanır. Kırk uçurma olarak bilinen uygulamada ise ziyaret edilen aile veya akraba evinden çıkarken aile büyüklere, bebeğe para veya altın, yumurta, şeker verir. Bu şekilde çocuğun bereketli olacağına, uğur getireceğine inanılır (Sezgin, 2024, 221).

İnsan hayatının çok önemli dönüm noktalarından biri de evlilik olayıdır. Evlilik ile kurulan aile yuvası sadece yeni evlenen çiftler tarafından değil tüm büyük aile ve sülale tarafından sevinç ve ümit ile karşılanır. Anadolu’nun pek çok yöresinde evliliğin gerçekleşeceği düğünlerde farklı gelenek, görenek, kutlamalara rastlanmakla beraber hepsinde, yeni kurulan yuvanın bereketli bir aile ocağına dönmesi için ortak inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Anadolu insanı yuvayı dişi kuş yapar şeklindeki sözün bir tesiri olarak düğün törenlerinde özellikle bereket ile ilgili uygulamaları gelin etrafında yaşatmaktadır.

Gelin olacak genç kızlar ileride kuracakları yuvalarında bereket olması için hazırladıkları çeyizlerinde bile bereketin sembolü olan işlemelere yer verirler. Bunların içerisinde özellikle havlular yer almaktadır. Havluların uçlarına bereket motifleri işlenir ve evlendikten sonra bereket getirmesi dileğiyle gelin odasının kapısına asılır (Yalçın, Arık, 2017,79). Anadolu’nun pek çok yöresinde düğün öncesi çeyiz serme geleneği bulunmaktadır. Örneğin Trakya bölgesinde çeyiz görmeye gelenlerin ellerinde bir tabak un ile geldiği görülür. Un yeni kurulacak yuvanın bereketini simgeler (Yalçın, Arık, 2017,82).

Bereket temennilerinin düğün merasimlerine de yansıdığının çok sayıda örneğini görmek mümkündür. Anadolu düğünleri kına gecesi ile başlamaktadır. Kına gecesi özellikle gelin kızın ağlaması makbul kabul edilir ve ağlayan gelinin gözyaşının yuvasına bolluk, bereket, mutluluk getireceğine inanılır. Bu inanış “Ağlayı ağlayı

eken, güle güle biçer” şeklinde Anadolu’da yaygın olan anlayışın da bir yansımasıdır denilebilir (Şenesen, 2015, 226).

Düğün merasimi sırasında bereket inanışlarının uygulama biçimlerine en çok gelin alma ve eve gelin indirme olarak bilinen süreçlerde rastlanır. Gelin, baba evinden çıkarılırken, Anadolu’nun çoğu yöresinde benzer inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin Artvin’de baba evinde, gelinin bir ayakkabısının içine arpa, diğerine para konur. Burada amaç gelinin babasının evindeki bolluk ve bereketi kendi yuvasına da götürmesidir. Gelin yeni evinin kapısına geldiğinde ayakkabısı yoksul bir kadına açtırılır ve para ona verilir. Diğer ayakkabısındaki arpa da bereket getirmesi için evin ambarına konur (Şenesen, 2015, 227).

Gelin yeni evine getirilirken kayınvalide yeni evlilerin bereketli olması inancıyla evinin önünde içinde buğday, şeker ve para bulunan testi kırdırır. Yine oğlan tarafının aile büyükleri ve damat tarafından, gelinin başına para, üzüm, leblebi, şeker, fındık, fıstık, para, buğday, arpa gibi taneli gıdalar serpilir (Eroğlu, 2017, 274-275). Uşak’ta gelin kız düğün evine girmeden hemen öncesinde nar kırarsa girdiği eve bereket getireceğine inanılır. Yine gelin arkasına elma ve bozuk para atarsa bereketli bir ömrü olacağına inanılmaktadır (Başak, 2021,50).

Anadolu düğün törenlerinin önemli bir parçası da düğün yemekleridir. Tarım kültürünün hâkim olduğu Anadolu’da düğün yemeklerinin içeriğini tohumlu bitkiler, tahıl ürünleri ve bunlarla yapılan çörek ve ekmekler oluşturmaktadır. Tahıl ürünleri bereketi artıran birer unsur olarak kabul görmektedir. Örneğin “Akhisar’da gelin, güvey evine getirilince sıcak ekmek verilir. Bu, bereket ve sıcaklığa işaret eder. Gerede’de gelin, güveyin evine geldiği zaman geline ekmek böldürülür. Düğünden bir gün önce yapılan düğün ekmeği hazırlığı sırasında damada ekmek açtırılır ve bu ekmek pişirilmeden ipe asılır. Cuma günü akşamı ipten alınan ekmek ambara atılır. Böylece gelinin geleceği evin ambarı hiç bir zaman kurumayacak, bereket eksik olamayacaktır.” Ayrıca bereket ile ilişkilendirilen tahıl ürünlerinden yapılan keşkek gibi yemeklerin komşulara dağıtılması da yeni evlenen çiftlere bereket getirmesi amacıyla yapılmaktadır (Çetin, 2008, 118, 120).

Anadolu Türk kültüründe özellikle geçiş dönemlerinde bereket dua ve temennisi ile ilgili çok önemli bir unsur da kurbandır. Doğumlar, düğünler, ölümler, törenler, bayramlar, mezar ve türbe ziyaretleri, hayvancılık ve tarım hayatı ile ilgili Tanrı’ya bereket dilekleri, çoğunlukla kurban aracılığı ile yapılır (Aslan, 2006, 246). Düğünlerde gelin yeni evine geldiğinde önünde kurban kesilir ve gelin kurbanın kanına basarak eve girer. Düğünlerde yerine getirilen Kurban uygulaması, bereket dileği ile yapıldığı gibi bela ve musibetlerden arındırmak amacıyla da yapılmaktadır. Anadolu düğünlerinde kurban, kanlı kurban olarak uygulanıldığı gibi İslam öncesi Türk inanışlarında “saçı” olarak tanımlanan kansız kurban şeklinde de yerine getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla gelinin başından musibetlerden korunma ve bereket amacıyla saçılan şeyler birer kansız kurban olarak da kabul edilebilir.

Anadolu’da hayatın geçiş dönemlerindeki bereket ile ilgili inanış ve uygulamalara baktığımızda gördüğümüz şey bu inanış ve uygulamaların aslında çoğunlukla Türklerin İslam öncesi inançlarına dayandığıdır. Bununla birlikte Türkler, İslam öncesi inançlarını İslam inançlarıyla uyumlu hale getirerek yaşatmış ve böylece Anadolu’da Müslüman Türk kültürünü oluşturmuşlardır.

1.2. Kutsal Zaman ve Kutsal Mekân ile İlgili Bereket İnanışları

Kutsal zaman kavramı, kutsal ile daha yakın ilişkiye girildiğini hissettiren zaman dilimini ifade etmektedir. Her dini gelenek kendi kutsal zamanını oluşturmuştur. Kutsal zamanlar kaynağını dini referanslardan alabildiği gibi bu dinin ve toplumun tarihindeki önemli olaylar ve şahsiyetlerle de bağlantılı olarak ortaya çıkan kültürel bir olgudur aynı zamanda (Kurt, 2017, 138). Bu noktada Anadolu Müslüman Türk kültürünün kutsal zamanlarının oluşmasında, İslam Dini'nin Kur'an ve hadisler gibi temel dini metinlerinin etkisi olduğu kadar, İslam tarihinde yaşanmış önemli olaylar ve yine başta Hz. Muhammed (s.a.v) olmak üzere Müslümanlarca kutsal kabul edilen kişilerin hayatıyla ilişkili önemli zamanların da tesiri olmuştur. Bunlara ilaveten Müslüman Türklerin İslam öncesi Türk inanışlarından devam ettirdikleri ve İslam ile yeni bir hüviyete kavuşturdıkları kutsal zamanlara da rastlanmaktadır.

Anadolu Müslüman Türk kültüründe insanlar ne niyetle dua ederlerse etsinler bu dualarını genellikle kutsal kabul edilen zamanları tercih ederler. Zira kutsal zamanlarda yapılan ibadet ve duaların daha fazla kabul edileceğine inanılır. Bu noktada bereket dua ve dileklerinin de kutsal zamanlarda dile getirildiğini görmekteyiz. Bu anlamda İslam'ın tesiriyle seher vakti, cuma günü, üç aylar, Ramazan ayı, kandil geceleri, arife günü ve bayram günleri mübarek olarak kabul edildiği için bolluk ve bereket amacıyla yapılacak duaların daha fazla kabul olacağına inanılmaktadır. Seher vakti Anadolu'da bereketin dağıtıldığı bir saat olarak algılanmıştır. Bu nedenle seher vaktinde eve bolluk bereket girsin diye evin pencereleri açılır, ev halkı uyandırılmaya çalışılır. Bu vakitte uyumak sabahın bereketini kaçırmak olarak görülür. Bu inanışta "Sabah uykusu, rızkın azalmasına sebep olur." (<https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=7&SAYFA=471>, Erişim:02.06.2025) şeklindeki hadisin de etkisi bulunmaktadır. Sabah vakti ile ilgili halk inanışları içerisinde; sabah besmele ile kalkılırsa, bir işe başlanırken salâvat ile başlanırsa, bolluk olacağı, sabah kalkılınca el yüz yıkanmazsa evin bereketinin kaçacağı şeklinde inanışlar bulunmaktadır. Sabahın kutsallığına ilaveten akşam ve gece vakti ise Anadolu'da kötü vakitler olarak tanımlanmakta, bereketin kaçmaması için; öğleden sonra süt, yoğurt ve damızlık verilmez. Akşam, gece komşudan kara kazan veya makas alınır evin bereketini öldürdüğüne, kıtlık getirdiğine, akşam, gece evin süpürülmesinin rızkı azalttığına ve evdeki bereketi dışarı çıkardığına ve yine akşam çamaşır asmanın ve kül dökmenin rızkı azalttığına inanılmaktadır (Şenesen, 2011,222).

Ramazan ayı tüm Müslüman toplumlarda olduğu gibi Anadolu'da da mübarek bir ay, rahmet ve bereket ayı olarak kabul edilmektedir. Ramazan ayında bolluk ve bereket dileği ile yapılacak duaların kabul olunacağına inanılmaktadır. Aynı zamanda Ramazan ayının ilk gününde taneli yemek pişirildiğinde tüm ayın bolluk, bereket içinde geçeceğine inanılmaktadır. Üç ayların ise Anadolu Müslümanlarında ayrı bir yeri bulunmaktadır. Recep, Şaban ve Ramazan ayından oluşan bu aylarda bereket isteği ile yapılan duaların makbul olacağı inancına ilaveten, bu aylarda eve taneli gıdaların alınmasına özen gösterilmektedir. Özellikle üç aylar içerisinde bulunan kandil günlerinde eve taneli gıdalar almanın bolluk ve berekete neden olacağına inanılmaktadır (Başak, 2021, 106).

Pazartesi, perşembe ve cuma günleri de Anadolu Müslüman Türk kültüründe kutsal günler olarak kabul edilmekte ve bugünlerde genellikle evlerde taneli gıdalardan yemekler yapıldığında ve yine satın alınarak eve getirildiğinde eve bolluk bereket getirileceğine inanıldığı gibi, bugünlerde toprağı ekmenin de bereket getireceğine inanılmaktadır (Çiftçi, 2022, 56). Bolluk ve bereketin artmasını sağlayan

bir diğer kutsal gün ise Aşure günüdür. Aşure günü yedi çeşit taneli yiyecek satın alırsa gelecek senenin bereketli, bolluk içinde geçeceğine inanılmaktadır. Ayrıca bereket dileği ile aşure günü yapılan tatlı, en az yedi komşuya dağıtılmaktadır. Aynı zamanda, aşure tüketilirken ağıza gelen ilk tanelerden birinin çiğnenmeden çıkarılıp kurutulularak cüzdana konmasının ya da aşure pişirirken kullanılan kepeğe bağlanan paraların kurutulup cüzdana saklanması, cüzdanın bereketini artıracığına inanılır (Kurt, 2017, 152). Alevi geleneğinde aşure hazırlanırken içine on iki farklı malzeme konularak bu on iki malzeme ile on iki imam arasında sembolik bir bağ kurularak anlamlandırılır. Aşure pişirme süreci çoğunlukla kadınlar tarafından imece usulüyle gerçekleştirilir ve bu süreçte bolluk ile bereketin çoğalması için iyi dileklerde bulunulur. Aşurede yer alan nohut, yarma, fasulye gibi kuru baklagiller ise, taneli yapıları ve tohuma benzemeleri nedeniyle bereketin simgesi olarak kabul edilir (Karabacak, 2024, 501).

Anadolu Türk kültürünün bolluk ve bereket ile ilgili inanış ve uygulamalarının en fazla olduğu kutsal zamanlar nevrüz ve hıdırellezdir. Bahar'ın gelişi ile tabiatın yeniden canlanışının bir kutlaması olan nevrüz ve hıdırellez ile “zamanın yeniden başlangıcına”, “evrenin yaratılışının yeniden güncellenmesine” katılmış olduğu inanılmaktadır (Kurt, 2017, 153). Kışın bitip baharın gelmesi, gün dönümü gibi dönüşüm ve değişim meydana getiren bu dönemler, toplumlar için kritik dönemlerdir. Bu dönemlerde yerine getirilen uygulamalarda, kıtlık ve kuraklıktan bolluk ve berekete çevirmek amacıyla çeşitleri ritüeller yerine getirilmekte ve bunlar bireysel değil toplumsal olarak gerçekleştirilmektedir. Çünkü aynı hedef için bir araya gelmiş bireylerin tabiat üzerinde daha etkili olacağına inanılmakta ve bunlar toplum tarafından belirli aralıklarla sürekli devam ettirilmektedir. Bahar ile birlikte toprağın uyanışı ile bereket arasında kurulan ilişki nedeniyle bu dönemlerde yapılan ritüeller ile tarım ve hayvansal verim elde edilmek istenmektedir (Karabacak, 2024, 499-500). Nevruz günü eve yedi çeşit taneli tahıl ürünleri alındığında o yılın bereketli geçeceğine inanılmaktadır (Başak, 2021, 110). Ayrıca Anadolu'nun farklı bölgelerinde nevrüz yemekleri yapılmakta çoğunlukla bu yemek, bereket dileği ile yedi çeşit tahıl ürünün kullanılması ile pişirilmektedir (Kurt, 2017, 156).

Nevruza ilaveten bir yaz bayramı niteliği taşıyan Hıdırellez kutlamalarında Hızır'ın olağanüstü özelliklerinden yardım sağlamak amacıyla pek çok inanç ve uygulama bulunmaktadır. Bunlardan biri de bereket ve bolluğa dair inanışlardır. Buna göre Hıdırellez günü Hızır, yeryüzünü dolaşmakta ve dokunduğu her yere bolluk ve bereket getirmektedir. Bu nedenle gece evdeki yiyecek içeceklerin ağız açık bırakılmakta, dilekler bir kâğıda yazılarak gül ağaçlarının dibine bırakılmaktadır. Hızır ile ilgili inanışlardan biri de “Her geceyi Kadir bil, her geleni Hızır bil” sözünde de anlamını bulan Hızır'ın farklı kılıklarda insanlardan yardım talebinde bulunacağı dolayısıyla yardım isteyenleri boş çevirmemek inanışıdır. Buna göre yardım isteyenlere yardım edenlere, Hızır'ın dua edeceği ve o haneye bolluk ve bereket getireceği kabul edilir. Tabii bunun tersi de mümkündür, eğer yardım edilmezse Hızır'ın bedduasını uğramak ve perişan olmak da mümkündür (Kurt, 2017, 158-159). Anadolu alevi geleneğinde de Hızır ve misafirin geldiği yere bereket getirdiği inanışı bulunmakta, misafir ile Hızır ve Hz. Ali arasında bağ kurulmaktadır. Hem dualarda hem de günlük tarımsal ve hayvansal faaliyetlerde Hızır anılmaktadır. Tarlada beklenenden fazla verim alındığında Hızır uğramış denilmektedir (Karabacak, 2024, 500).

Baharın gelmesi tabiatın canlanması için aynı zamanda yağmur zamanı demektir. Su ve yağmur hayatın ve bereketin kaynağı olarak görülür. Bu yüzden su, Andolu insanı için kutsaldır. Türkçe'de yağmur için rahmet ifadesi de kullanılmaktadır.

Bu nedenle Türk dünyasının hemen her yerinde ‘yağmur yağıyor’ yerine ‘rahmet yağıyor’ denilmektedir (Şenesen, 2011, 212). Yağmur bereketin kaynağı olarak görüldüğü için yağmadığı zamanlarda yağmur dualarına çıkılmaktadır. Günümüzde Anadolu’da yapılan yağmur dualarında İslam inancının etkisi yanında İslam öncesi Türk inanışlarında tesirlerini görmek mümkündür. Yağmur yağması için namaz kılmak ve oruç tutmak gibi dini ritüellerin yanı sıra, dua esnasında avuç içlerini yere doğru çevirmek, giysileri ters giymek, okunmuş taşları suya atmak, “Çömçe Gelin” gibi adlarla bilinen kuklaları ev ev dolaştırmak gibi çeşitli uygulamaların bereket ve yağmur talebinin birer ifadesi olarak gerçekleştirilmesi (Sezer, Badıllı, 2024,1164), İslam ve eski Türk inanışlarının harmanlanarak yaşatılmasına en güzel örneklerdendir.

Anadolu’da bahar ile ilgili bereket inancı ve ritüelleri arasında önemli bir diğer tören geleneği ise seyirlik oyunlardır. Bunlardan biri olan ve çoban kültürü çerçevesinde “saya gezme”, “yüz kömbesi”, “kuzunun tüyü bitti” gibi köy seyirlik oyunlarında bereket dileği amaçlı bazı kutlamalar bulunmaktadır (Aslan, 2006, 247). Bu kutlamalar, koç-katımından yüz gün sonra, anasının karnında kuzunun canlandığı, tüylerinin çıkmaya başladığı inancı nedeniyle yapılmaktadır (Boratov, 2003, 213; Düzgün, 2025, 26-27). Bu oyunlarda iyi-kötü, bereket-kıtlık, yeni-eski, gelin-damat gibi zıtlıklara yer verilmesi, eski yılın bitip yeni yılın başlaması, ölü toprağın dirilmesi ile ilişkilendirilmekte ve oyunlarda bahar her zaman galip gelmektedir. Yine toplumsal rollerde de bir değişimin yaşandığı bu oyunlarda, erkeklerin kadın kılığına girmesi, kıtlıktan bolluğa dönüşme, yani tersine çevirme amaçlı olarak yerine getirilmektedir (Karabacak, 2024, 500).

Bereket inanışları içerisinde önemli bir alanı ise kutsal mekânlar doldurmaktadır. Kutsal mekân kutsal varlık ile karşılaşılan ve kutsalın en derin hissedildiği mekânlardır. Her dini gelenek, kendi kutsallık anlayışları içerisinde kutsal mekânlara sahiptir. Anadolu Müslüman Türkleri için kutsal mekânların kutsallığının kaynağı, Kur’an-ı Kerim ve Hz Peygamberin hadisleri yanında, İslam geleneğinde kutsal kabul edilen kişiler ile ilgili mekânlar ve İslam tarihinde önemli olayların geçtiği yerlerdir (Arık, 2017, 70). Kutsal mekânlar, Anadolu insanı tarafından pek çok amaç ve niyet için kutsal ziyarete konu olmaktadır. Bu mekânlarda yapılacak dua ve ibadetlerin daha makbul olacağına inanılması bereket dileği için de bu mekânların ziyaret edilmesine neden olur.

Tüm müslümanlar için olduğu gibi Anadolu Müslüman Türkleri için en bereketli kutsal mekânlar, Kâbe’nin bulunduğu Mekke ve yine Mescid-i Aksa’nın bulunduğu Kudüs’tür. Kâbe’nin ve Mescid-i Aksa’nın mübarek bir mekân olduğu Kur’an-ı Kerim’de geçmekte² bu nedenle Müslümanlar için ayrı bir ehemmiyete sahip olmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de geçen bu mekânların bereketli oluşu maddi anlamdan çok manevi bereketidir. Zira bu beldeler, peygamberlere ev sahipliği yapan, pek çok salih kulların yaşadığı ve dualarda anılan mekanlardır (Karabacak, M., 2024, 1276). Bu nedenle insanlar, manevi anlamda ömürlerine bereket kazandırmak için bu mekânları ziyaret etmektedir. Hatta buralara gidemeyenler, gidecek olanlara bu beldelerde kendilerinin isimlerini anarak dua edilmesini istemektedirler. Bunlara ilaveten Anadolu Müslümanları için bugün kutsal mekân kavramı çerçevesinde ziyarete konu olan yerlerin başında türbeler, yatırlar, eren, evliya mezarları gelmektedir. Bu mekânların kutsal ziyarete konu olmasında, İslam’ın etkisi yanında İslam öncesi atalar kültürü inanışının da tesiri bulunmaktadır (Arık, 2017, 74). Bu mekânlar gerek maddi bereket beklentileri ve duaları için gerekse manevi anlamda bereketlenmek için

² Âl-i İmrân , 3/96; İsrâ, 17/1.

ziyaret edilmektedir. Ziyaret esnasında dualara ilaveten bu duaların kabul edilmesi için kurbanlar kesilerek dağıtılmaktadır.

Türbe ziyaretlerinde bereket amaçlı ziyaretlerin başında soyun bereketlenmesi amacıyla çocuk isteği gelmektedir. Bu amaçla Andolu'nun hemen her yöresinde bulunan türbelere gidilerek dular edilmekte, kurbanlar kesilmektedir. Halk arasında bazı türbelerle ilgili ise bereketi hiç bitmeyen yiyecek ve içecekler dağıttıklarına dair inanışlar vardır. Örneğin Çanakkale'nin Gelibolu ilçesindeki şerbetçi Baba türbesi ile ilgili bir anlatıya göre; Şerbetçi Baba, şerbeti hiç bitmeyen bir küpe sahiptir, herkese ikram ettiği halde şerbeti bitmemektedir. Bazı anlatılarda da padişah ordusunun tüm askerlerine yemek veren, atlarını arpa ile besleyen velilerden bahsedilmektedir. Mumcu baba gibi hiç bitmeyen muma sahip zatların varlığı yanında çocuklara bitmeyen çağla ve armut dağıtan, süt veren veli ninelele rastlanmaktadır (Kalafat, 2000, 61). Dolayısıyla türbeler bizatihi berekete vesile olan yerler olarak kabul edilir.

Kutsal kabul edilen mekanlar içerisinde sadece türbeler değil bazen bir taş, bir ağaç, bir su kaynağı da yer almaktadır. Özellikle kuraklık dönemlerinde yağmur dualarının yapılması, toprağın bereketlenmesi amacıyla da bu mekânlar ziyaret edilir. Örneğin, Nevşehir Ayhanlar Köyü'ndeki Çopur taş denilen yer bunlardan biridir. Bu taşın şeklinin diğer taşlardan farklı olması ona kutsallık atfedilmesini sağlamıştır. Çopur Taş olarak adlandırılan taşın yanında yağmur duası yapılmaktadır. Taş ile ilgili anlatılan bir efsaneye göre taş eskiden ateş püskürtürmüş (Karabacak, 2024, 502). Anadolu'daki kutsal mekânlar ile ilgili inanışlarda, İslam öncesi Yer-sub inanışının, İslam'ı kabul ettikten sonra yeni içerikler kazandırılarak devam ettirilmesinin etkisi görülmektedir.

Mekân ve bereket ilişkisinde üzerinde durulması gereken bir unsur da evdir. Anadolu insanı için ev aynı zamanda ocak olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla hem maddi hem manevi olarak ocağın tütmesi, bereketin artması için de bazı inanışlar geliştirmişlerdir. Anadolu insanı için evin maddi ve manevi bereketini artırmak için ibadetlere dikkat etme, evde Kur'an okuma, ahlaklı olma gibi dini referanslara dayalı yerine getirilen eylemler başta gelmektedir. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) "Ya Rabbi! Günahımı affet, evimi genişlet, rızkımı mübarek kıl." (Ahmet b. Hanbel, IV, 63.) şeklindeki hadisin de tesiri ile evlerin hem maddi hem manevi bolluk ve bereketi için dini vecibelere dikkat edilmektedir. Ayrıca yine Hz. Peygamber'in "....misafir rızkı ile gelir, giderken de Allah Teâlâ ev halkını bağışlar." hadisi gereği misafire ikram etmenin evin bereketini artıracığına inanılır. (<https://yayin.diyaret.gov.tr/makale/evlerimiz-hakk/aysenur-ozkan/aile/2255/61>, Erişim:03.06.2025). Bu inanış "misafir on kismetle gelir birini yer dokuzunu bırakır" atasözüne de yansımıştır. Dede Korkut hikâyelerinde misafir ağırlanan ev mübarek bir ev olarak görülüp, misafir ağırlayan kadın övülürken, misafir ağırlamayan kadın yerilmekte ve o ev kara ev olarak kabul edilmektedir (Toprak, 2019, 78).

Evin bereketini artırmak için dini, manevi görevlerin yerine getirilmesine ek olarak halk arasında, bazı uygulamalarla evin bereketinin artacağı veya azalacağı şeklinde inanışlara da rastlamaktayız. Bunların başında eşikle ilgili yasaklar gelir. Eşiğe oturulmaz, eşiğe oturulsa evin rızkının kesileceğine inanılır. Eşik ile ilgili inanışların temelinde İslam öncesi Türk inanışlarının da etkisi bulunmaktadır. Orhun kitabelerinde türbe için *bark* ifadesi kullanılmaktadır. Anadolu insanının *ev-bark* ifadesinde görüldüğü gibi ev, kutsal kabul edilmektedir (Arık, 2017, 76). Bu nedenle kutsal olan evi kutsal olmayan alandan ayıran bir özelliğe sahip olan eşiğe niyaz edildiği görülmektedir. Dolayısıyla Anadolu toplumunda eşiğe basılmaz, eşiğe oturulmaz, eşik atlanarak içeriye girilir. Hatta gelin, yeni evine girerken eşiğe

basmadan içeriye girer. Tüm bunlar eşiğin evi koruyan önemli bir unsur olması inanışı ile ilgilidir. Eşiğe basmanın bereketsizliğe neden olacağına inanılır.

Evin kapısı da bolluk ve bereket için önemeli bir unsurdur. Ağrı’da evin giriş kapısının üstüne eve bereket getirsin diye at nalı, yılan derisi ve geyik boynuzu asılır. Mersin yöresinde ise koç boynuzu asılır. Çünkü Türk düşünce sisteminde koç bolluk, bereket ve koruyuculuğu sembolize eder (Ergöz, 2023, 1214).

Ev ve bereket inanışlarını çoğalmak mümkün olmakla birlikte diğer bazı inanışlar ise şu şekildedir: “Kırık eşya evde bereketi kaçıır. Bereketin simgesi olduğuna inanıldığı için evlerin duvarlarına, evin giriş kapısına nal asılır. Mutfağa asılan küçük süpürge’nin bereket getireceğine ve nazardan koruyacağına inanılır. Taşınan evin süpürgesi yeni eve götürülmez çünkü evin bereketi kaçar. Geceleri ev süpürmek, ekmek kırıntılarını toplamamak, kırıntıların üzerine basmak, cuma günü el işi yapmak bereketsizliğe neden olur” (Şenesen, 2011, 222; Karabacak, 2024, 506). Özellikle günümüzde kadınlar bereketin sembolü olarak görülen nar objeleri ile evlerini süslemektedirler.

1.3. Hayvanlar ve Yiyeceklerle İlgili Bereket İnanışları

İnsanlar hayatı hayvanlarla paylaşmaktadır. Hayatlarında hayvanlardan istifade etmektedirler. Özellikle köylerde insanlar ve hayvanlar arası ilişkilerin daha fazla olması hayvanlarla ilgi bazı inanışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Anadolu insanı, bazı hayvanları kutsal ve uğurlu kabul ederken bazılarını ise uğursuz olarak görmektedir. Hayvanlarla ilgili bereket inancı çerçevesinde oluşmuş bazı inanışlar şöyledir: Bolluk ve bereket denince ilk akla gelen çalışkanlığı ile tanınan karıncadır. Karıncaların evde bulunması bereket sayılır (Başak, 2021, 93). Eve beyaz bir güvercinin girmesinin bolluk, bereket ve uğur getireceğine inanılır. Koyun sürülerinin yavrularının sağlıklı ve verimli olması dileğiyle, kuzulama döneminden yaklaşık elli gün önce ya da koç katımından yüz gün sonra “davar yüzü” ya da “saya gezme” adı verilen köy seyirlik oyunları sahnelenir. Ezan okunurken bir köpeğin uluması rızık talebinde bulunduğu işaret eder. İlk kez doğum yapan bir ineğin sütü bereketli olsun diye, sağılan sütün yarısı akan bir suya dökülür, diğer yarısı ise pişirilip içilir. Ayrıca, ineğin ilk doğumunda sağılan ağız sütü ev dışına çıkarılırsa, ineğin süt veriminin kesileceğine inanılır (Sinmez, Aslım, 2017, 211). Ağız sütü ile ilgili yöresel olarak farklı inançlar görülebilmektedir. Mesela Nevşehir Ayhanlar köyünde bu sütün ev dışında yedi kapıya dağıtılmasının evdeki bereketi ve ineğin sütünü artıracığına inanılmaktadır. Muhtemelen paylaşmak ve bereket arasında bağ kurulmaktadır (Karabacak, 2024, 500).

Hayvanlar içerisinde etinden, sütünden, gübresinden yararlanan hayvanlar olmaları nedeniyle inek, koyun, deve, keçi gibi hayvanlar mübarek olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda Kur’an’daki En’âm Suresi’ndeki en’âm kelimesinin “deve, sığır, koyun ve keçi” gibi hayvanları ifade etmek için kullanılmış (Işık, 1995, 11/169) olması ve koyun ile ilgili Hz. Peygamber’in “Koyun besleyin, zira koyunlarda bereket vardır” (<https://delailuddin.com/files/Ahmed/had/012/2074.htm>) şeklinde bir hadisinin bulunması Anadolu Müslüman Türk kültüründe bu hayvanlara ayrıca değer verilmesine neden olmuş, bereket denilince ilk akla gelen hayvanlar olmuşlardır. Bunu kadim Türk topluluklarının genelinde görmekteyiz. Türk topluluklarında at, deve, sığır ve koyun, “Tört tülük” adıyla anılan ve değer verilen dört önemli hayvandır. “Tört tülük” ifadesi, “dört tüylü” anlamına gelir ve özellikle bu dört tüylü hayvanı kapsar. Bu hayvanlar, Türkler için sadece ekonomik kaynak değil,

aynı zamanda bereket ve zenginlik simgesi olarak kabul edilmiştir. Onlar, Türklerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve refah içinde olmaları için Tanrı tarafından verilmiş kutsal birer armağan olarak görülmüştür. Böylece “Dört tülük”, hem maddi hem de manevi açıdan eski Türk kültüründe ayrıcalıklı bir yere sahiptir (Polat, 2020, 178). Dolayısıyla Anadolu Türk kültüründe bu hayvanların kutsal kabul edilerek bereket ile ilişkilendirilmesi inanışı üzerinde İslam Dini ile birlikte Türklerin eski inanışlarının da etkisi görülmektedir.

Bereket kavramı etrafında oluşan diğer bir inanç alanı yiyeceklerle ilgilidir. Anadolu’nun bir tahıl ambarı olması özellikle tahıl ürünlerinin bolluk ve bereketi temsil etmesini sağlamıştır. Anadolu Türk halk kültüründe buğday; bolluk, bereket, verimlilik, nazar, büyü, uğur vb. birçok ritüelin kaynağı olmuştur. Buğdayın da içinde bulunduğu tahıllar, baklagiller ve taneli meyveler, içerisinde yaşam tohumunu barındırmaları sebebiyle verimlilik, doğurganlık ve bereket ile ilişkilendirilmelerini sağlamıştır (Altier, 2022,38). Amasya ilinin Karamuk köyünde ambarlardaki buğday kullanılırken en sonunda “bereketi dibinde kalsın denir” ve ambarın içinde bir miktar buğday bırakılır. Harman zamanı geldiğinde ambarda bırakılan buğday çıkarılarak ambarlar temizlenir. Harman yapılan alanlara çadırlar serilerek, başakların yerde kalmaması sağlanır ve böylece harmanın bereketinin yerde bırakılmamış olacağına inanılır (Düzgün, 2025, 94).

Bereket ile ilişkilendirilen diğer önemli bir yiyecek unsuru da hamur ve ekmektir. Hamur ve ekmek etrafında pek çok halk inanışı gelişmiştir. Bunlar içerisinde bir alanı da bereket ile ilgili inanışlar oluşturmaktadır. Genel olarak Türk kültüründe ekmek ve bereket arasındaki ilişki aslında buğdayın başaklık sürecinden başlamaktadır. Hamur ile ilgili uygulamalardan bazıları evlilik sürecinde karşımıza çıkmaktadır. Doğu Anadolu’da gelin yeni evine getirildiğinde eline bir şişe verilerek kırması ve bir yumak hamur verilerek bunu kapıya yapıştırması istenir. Böylece gelinin bu eve uğurlu mu uğursuz mu geleceği tahmin edilir. Anadolu’nun bazı Türkmenlerinde ise gelinin yeni evine bereket getirmesi için ayakkabısının içerisine buğday konur. Halk arasındaki bir başka inanç ise rüyada ekmeği yanar görmekle ilgilidir. Yanan ekmek ölümü simgelemektedir. Hamuru ekmek yapan od/ocak bereketi ve mutluluğu simgelerken, ocağın hamuru yakmış bir şekilde görülmesi ise bitiş göstermek olarak yorumlanmaktadır. Ekmek ile bağlantılı olarak sofrası, sofrası bezi ve yine süpürge bereketle ilişkilendirilen unsurlardır. Sofrada ekmeğin birlikte paylaşılmasının bereketi artıracığına inanılır. Ekmek kırıntılarının yere dökülerek bereketsizliğe neden olabileceği endişesinden dolayı kırıntılar sofrası bezi ile korunur, sofrası bezi gece dışarı silkelenmez, cinleri rahatsız edeceği için evin bereketini kaçıracağına inanılır. Yine dökülen kırıntılara basılınca bereket kaybolacağı düşüncesiyle de kırıntılar süpürge ile temizlenmektedir (Kalafat, 2012, 752-754).

Yiyecekler içerisinde bereket sembolü olarak nar, incir, zeytin, dut, üzüm, kavun ve karpuz gibi meyveler de bulunmaktadır. Bunları bereketli kılan özellikle içerisinde çokça tane veya çekirdeği barındırıyor olmasıdır. Çekirdek bir tohum olarak neslin devamının sembolü olarak görülmüştür. Meyveler ise içinde taşıdıkları taneler nedeniyle dünyanın yumurtası olarak görülmüş, bazen ölümsüzlük bazen mutluluk bazen ise bereket sembolü olmuştur. (Gültekin, 2008, 9,12). Aynı zamanda incir, zeytin, üzüm, hurma, buğday başağı ve narın Kur’an-ı Kerim’de geçiyor olması da bu meyveleri mübarek meyveler olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Bereket sembolü olarak kullanılan bu meyveler Anadolu’da kadınlar tarafından yapılan işleme motiflerine yansımıştır. Genç kızların çeyizinde mutlaka bereket motifi bulunan çevre, yağlık, havlu gibi ev eşyaları bulunurdu. Nar, gelin kızın yeni evine

girerken kapı önünde bolluk, bereket dileğiyle atılıp kırılmaktadır. Yine ev kapısı veya dükkân önünde bol kazanç ve bereket dileği ile de nar kırılmaktadır (Odabaşı, 2023, 4824).

1.4. Bereket İfadesi Olan Semboller

Anadolu Türk kültüründe bereket anlayışı ve bunun sembolik ifadesi konusunda küçük bazı farklılıklar olmakla birlikte çoğunlukla bereketi ifade eden ortak sembollerin bulunduğu görülmektedir. Anadolu Türk halk kültüründeki bereket sembolleri eski dönemlerden günümüze taşınmıştır. Bu sembollerin içerisinde güneş, ay, yağmur gibi Gök unsurları yanında yer unsurları olarak toprak, su ve bazı ağaçlar da bereket sembolü olarak kabul edilir. Aynı zamanda daha önce de ifade ettiğimiz gibi bazı meyve ve sebzeler ve hayvanlar bereketle sembolleştirilmiştir. Bereket sembolleri denince akla gelen diğer semboller arasında kadın, el, ev ve yine ev ile ilgili ocak, ambar, sofa yer almaktadır (bk. Şenesen, 2011).

Gök unsurları içerisinde güneş hayatın kaynağı olarak bereketi sembolize eden önemli bir unsur olmakla birlikte tarım toplumu olan Anadolu insanı için ay, bereketle ilgili inanışlarda daha fazla ön plana çıkar. Tarımla uğraşan Anadolu insanı tarlayı ekerken ve ağaç dikimi gibi faaliyetlerinde yeni ayı görmeden yapmaz (Şenesen, 2011, 213). Su ve Yağmur, yaşamın, bolluğun ve bereketin kaynağı olarak görülmekte, yağmur rahmet olarak isimlendirilmektedir. Bereket ile ilişkili yer unsurlardan ağaçlar içerisinde servi ağacı, çam, palamut, zeytin dalı, iğde dalı ve hayat ağacı bereket sembolü olarak görülür. Hayvanlardan ise karınca, balık, örümcek, koyun, geyik, leylek, turna kuşu, koç ve boğa bereket sembolü olan hayvanlardır. Bitkilerden buğday başağı, çörek otu, üzerlik, üzüm, incir, dut, kavun, karpuz, tahıl ve bakliyatlar bereket ile ilişkilendirilmiştir (Ercan, 2022, 99).

Bereket sembolleri içerisinde ele alacağımız bir diğer konu ise toprak, kadın ve kadının eli ile ilgili inanışlardır. Hayatın devamını sürdürebilmek için tarımın yapılması toprağa bağlıdır. Bu nedenle toprağın sürülmesi, ekilmesi gibi tarım faaliyetleri Anadolu insanı için sıradan bir olay değildir. Bundan dolayı tarımdan bereket elde etmek için de uyulması gereken kurallar ve bunlarla ilgili inanışlar geliştirilmiştir.

Anadolu Türk halk kültüründe her mesleğin bir piri olduğuna inanılır. Çiftçilerin Piri olarak ise Hz Âdem kabul edilir. Bu nedenle toprağı ekerken bol verim elde etmek için “el benim elim değil Âdem atamızın eli” denir. El ve bereket ilişkisi açısından dikkat çeken bir diğer inanış ise “Fatma ana eli inanışı”dır. Anadolu’da Hz. Fatıma ile ilişkilendirilerek kadınlar gerek ekim, dikim faaliyetlerinde gerekse hamur yoğurmak, yoğurt mayalamak, yemek ve aşure yapmak gibi işlerinde “el benim elim değil Fatma anamızın eli” ifadesini kullanırlar (Aydoğan, 2019, 1085). Fatma Ana eli inanışı ve sembolünün kaynağı İslam öncesi Türk inanışlarından Umay Ana inanışına dayanmaktadır. İslam öncesi Türkler, kadın ve çocukların koruyucu ruhu olarak kabul ettikleri dişil bir ruh olan Umay inanışına sahiptiler. Bu inanış, Müslüman olduktan sonra Umay’ın, “korkutan, çirkin” anlamında Umacıya dönüşmesi ile sonuçlanmış, Umay Ana yerine Hz. Fatıma ile ilişkilendirilerek Fatma Ana (Fadime ana) inanışı olarak devam ettirilmektedir. Ancak Türk dünyasının pek çok topluluğunda Umay Ana eli inanışının ve kullanımının devam ettiği görülmektedir (Eroğlu, 2017, 180).

El sembolü ile ilgili bir diğer önemli konu ise sağ ve sol el ile ilgili inanışlardır. En eski uygarlıklardan beri hemen her toplumda sağ el bereket ile ilişkilendirilirken sol el bereketsizlik ile ilişkilendirilmektedir (Aydoğan, 2019, 1086). Sağ el ile ilgili bu evrensel yaklaşım Anadolu Türk halk kültüründe de yaşatılmaktadır. Sağ el ile

ilgili bu inanışlarda İslam'ın da büyük etkisi vardır. Hz. Peygamberin sağ elle yemek yemeği tavsiye etmesi, sağ elin bereketli kabul edilmesini sağlamıştır. Bu nedenle Müslüman Anadolu halkının tarlaya tohumu sağ elle atması, yemeğin sağ elle yenmesi, evin kapısının sağ elle açılması, esnafın dükkânın kapısını sağ elle açıp sağ ayakla içeri girmesi gibi uygulamalar sağ el ile bereket arasında ilişki kurulduğunu gösteren uygulamalardır. Bunun aksine sol el ise bereketsizlik ile ilişkilendirilmiştir.

Bereket inancı ile ilgili semboller içerisinde çok önemli bir unsur da kadındır. Özellikle tarım ile uğraşan toplumlarda kadın, toprak ve tarım arasında bir ilişki kurulmuştur. Erkek cinsinde bulunmayan doğurma ve doğurduğunu kendi bedeni ile besleme özelliğine sahip olan kadın bereketin sembolü olmuştur. Anadolu coğrafyasında eski medeniyetlere ait arkeolojik buluntulara bakıldığında, kadının doğurganlığını simgeleyen abartılı hatlara sahip, kucağında çocuğunu tutan tanrıça heykelleri, kadın ve bereket arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Pek çok eski uygarlıkta bereket tanrıları, tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır. (Akarpınar, 2000, 180). Anadolu Türk halk kültüründe de kadın, gerek doğurganlığı ile nesli devam ettirmesi, ocağı tüttürmesi gerekse evindeki, tarlasındaki, bahçesindeki işleriyle dokunduğu her şeyi bereketlendiren bir unsurdur.

Kadın ve bereket ilişkisi bağlamında, sembolik anlam taşıyan önemli unsurlar arasında ev, eşik ve mutfakla ilgili inanışlar öne çıkmaktadır. Anadolu kültüründe ev, yalnızca fiziksel bir barınma alanı değil, aynı zamanda “ocak” kavramı üzerinden kutsiyet yüklenen bir mekândır. Bu kutsallık, özellikle bereketle ilişkilendirilen ritüel ve inanışların kadın ekseninde şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Müslüman Anadolu halk inançlarında, kadının ev içinde ibadetlerini yerine getirmesi, ev halkının maddi ve manevi refahına katkı sağlayacak bir bereket kaynağı olarak görülmektedir. Duayla yaptığı yemeklerin sadece besleyici değil, aynı zamanda evde huzur ve saadeti artırıcı bir etkiye sahip olduğuna inanılır. Geleneksel halk inanışları çerçevesinde baktığımızda ise kadınlar, evlerinin bereketini korumak ve olumsuzluklardan sakınmak amacıyla girişe sembolik nesneler asarlar. Ayrıca, bereketin merkezi sayılan mutfakta gerçekleştirilen çeşitli geleneksel uygulamalar da, evin rızkının artacağına dair inancın göstergesidir. Tüm bu uygulamalar, kadın figürünün ev içindeki koruyucu ve üretken rolüyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle daha önce de evlilik süreci ile ilgili inanışlarda da ifade ettiğimiz gibi gelinin yeni evine gelirken bereket getirmesi için pek çok uygulama yapılmaktadır. Özellikle doğum ve evlilik gibi geçiş süreçlerinde yerine getirilen uygulamalar, çoğunlukla kadın ve bereket arasında arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Kadının evinde misafir ağırlaması bile eve bereket getirecek uygulamalar arasında kabul edilmiştir. Bu nedenle Anadolu halkı misafir ağırlayan kadınları yüceltirken, evinde misafire ikram etmeyen kadınları ise evin bereketine engel olarak görmekte ve yermektedir.

Bereket sembolleri ile ilgili inanışların bir diğer yansıdığı alan ise sanat ve mimaridir. Anadolu'nun sanatçıları, bereket inanışları çerçevesinde ortaya çıkmış olan sembolleri, sanatın pek çok alanına yansıtmış, motiflerde, işlemlerde ve mimaride karşımıza çıkarmıştır. Bu motifler bazen bir ev tekstilinde veya halıda, bazen bir duvarda veya tavanda, bir evi, bir sarayı, bir dini mekânı süslemiştir (Gültekin, 2008, 214). Bu nedenle bereket inanışlarının Anadolu toplumunun hem bireysel hem toplumsal hayatının her alanında karşımıza çıktığını görmek mümkündür.

2. Kırgızistan’da Bereket İle İlgili İnanışlar

Bereket, Arapça kökenli bir kelimedir ve Türkler arasında İslam’ın yayılmasıyla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra bereket, Kırgızistan halkının hem dil hem de inanç dünyasının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Türkler arasında bereketle ilgili inanç ve uygulamaların, İslam’ı kabul etmeden önce de var olduğunu söylemek mümkündür. Bu döneme ait bereket anlayışına, o zaman kullanılan Türkçe kavramlar aracılığıyla ulaşabilmektedir.

Yudahin Kırgızca-Rusça sözlüğünde bereket kelimesi, “mutluluk, başarı, şans” anlamında açıklanmıştır. Hatta *araket kılsa, bereke bolot* “nerede hareket, orada bereket”, *kolunun berekesi cok* “elinde bereket yoktur”, *konok bar cerde bereke bar* “konuğun olduğu yerde bereket olur” örnekleriyle desteklenmiştir (Yudahin, 1985, 1/129). Manas Destanı’na baktığımız zaman bereket kelimesi *bergen eken kudayım berekelüü balanı* “Allah’ım bereketli oğul vermiş” (Orozbekov, 2010, 34), *bergenin bölüp alıştı, bereke taap kalıştı* “verdiğini paylaştılar, bereket buldular” (Orozbekov, 2010, 74), *berip malın salışıp, bereke ketip kalışıp* “malları verdiler, bereket gitti” (Orozbekov, 2010, 84), *açuu kelse toyguzgan, berekelüü kutu ele* “açları geldiği zaman doyuran bereketli kut idi” (Orozbekov, 2010, 254), *menmensingen kapırdı berekesin kaçırdı* “kibirli kafirin bereketini yok etti” (Orozbekov, 2010, 274), *berekesin körgöndö, beyli buzuk adamdar içpey-cebey toygondoy* “bereketini gördükleri zaman içmeden yemeden kötü insanların doyması gibi” (Orozbekov, 2010, 1098), *beybereke bolbo* “bereketsiz/cimri olma” (Orozbekov, 2010, 1119), *berekelüü tamagı* “bereketli yemeği” (Orozbekov, 2010, 1164), *berekelüü Çubaktı coldoş kılıp alayın* “bereketli Çubak’ı dost edineyim” (Orozbekov, 2010, 1752) şeklinde cümle içinde geçmiştir.

Kırgızistan’da günlük hayatta insanlar, *bereket* ile *kut* kelimesini yanyana kullanırlar. Onlar için *bereket* ile *kut* aynı anlamı taşır. Genellikle dua ve dileklerde bitişik halde *bereket-kut* ifadesine rastlanır. “Hayatımıza bereke-kut girsin” (Umarov, 2009, 8) dileğinde görüldüğü gibi Kırgız Türkçesinde *bereket* ve *kut* kelimeleri birbirinin yerini tamamlar. Bu ifade komşu Türk lehçeleri için de geçerlidir. Yudahin’in sözlüğünde *kut* ile *bereket* kelimesinin bitişik hali *kutmaarek* şeklinde yerini almıştır (Yudahin, 1985, 1/453). *Kutmaarek*, “kut” ile “bereketli” anlamındaki “mübarek” kelimesinin birleşik halidir.

Türk inanç tarihinde *kut* kavramının çeşitli anlamları vardır. Ancak çalışmamızda onun “bereket” ile ilgili anlamları içeren örnekler üzerinde durulmuştur. Türkistan bölgesinde ‘kut’ ve ‘bereket’ kavramlarının birlikte kullanılmasının tesadüf olmadığını göz önünde bulundurmak gerekir. Kanaatimizce Türkler, Müslüman olmadan önce “bereket” ile ilgili ifadeleri “kut” kavramı ile dile getirmişlerdir. Türkiye Türkçesi’nde “kutlamak” kelimesi “bereket” kelimesi ile aynı kökü paylaşan tebrik kelimesi ile ifade edilir. Bu da Müslüman Türkler arasında “kut” kelimesinin yerini “bereket” kelimesine bırakmış olduğunu gösterir.

Kırgızistan Halk kültüründe *kutun* evin içindeki ocağa düşeceği ile ilgili bir inanç vardır. Ev, yurt olarak bilinen yuvarlak şeklindeki göçebe çadırı olarak tasavvur edilir. Yurdun ortasında ocak, ocağın bulunduğu yerin üst tarafında hem dumanın çıktığı hem de çadırın içine aydınlığın girdiği tündük denen açık kısım bulunmaktadır. *Kut* da tündük kısmından ocağa düşer denilir. İnanışa göre, ocağa düşen *kut* kor gibi parlak olur, ancak tutanın elini yakmaz. Onu, kalbi temiz insanların tutması gerekir. Onun için çocuklar tercih edilmiştir. Ocağına *kut* düşen aile *bereket* kazanır. O evdekiler yalan konuşmamalı, kavg-gürültü çıkarmamalı, büyüklere saygıda kusur etmemelidirler. Aksi halde *kut* o evi terk eder (Eltaanuu, 2007, 146). Dolayısıyla dürüstlük, edep ve huzurun bulunduğu yerde bereket de olacağına inanılmıştır.

Kırgız halkı eskiden kesilen hayvanın başını sürünün *kutu* olarak evin içinde saklarmış. Hayvanları doğum yaptığı sırada sayıca az olduğunda evlerinde *kut* olarak sakladıkları baş kemiği açık yere asarlarmış (Cusupov. 1993, 2/226). Sürünün bereketini korumak için yapılan bir tür uygulamaya günümüzde neredeyse rastlanmamaktadır.

Divânü Lügâti't Türk'te *ulugni ululasa kut bulur* "büyüğe saygı gösteren kut elde eder" (DLT, 1/304), *uma kelse kut kelir* "konuk gelirse kut gelir" (DLT, 1/92) gibi atasözleri geçmektedir. Yudahin'in sözlüğündeki *konok-kut* "konuk kuttur", *konok bir konso-kut, eki konso-kut* "konuk bir kere gelirse kuttur, iki kere gelirse kıtlıktır" (Yudahin, 1985, 1/452) örnekleri, Divânü Lügâti't-Türk'teki atasözleri ile aynı anlama gelmektedir. Dolayısıyla Türkler, evine gelen konuğu *kut* olarak görmüş ve *kutu* elde etmek için elinden geldiği kadar konuğa ikramda bulunmuştur. Büyüklere saygı göstermeye gelince bir Kırgız atasözü *karısı bardın ırısı bar* "yaşlısı olanın rızıkı vardır" (Yudahin, 1985, 2/439) der. Yudahin *ırıs* sözünü "mutluluk" olarak çevirmiştir. Ancak onun verdiği örneklerle genel baktığımız zaman "rızık" anlamını çıkarırız. *ırıs* kelimesi "rızık" kelimesinin bozulmuş hali olabilir. Çünkü Arapça bir kelime olan "rızık" Kırgız Türkçesi'ne *ırısık* olarak girmiştir (Yudahin, 1985, 2/440). Günümüze atasözü olarak gelen *kalp ırıs keset* "yalan rızığı keser" (Yudahin, 1985, 2/439), karşısında konuşana karşı tepki olarak söylenen *ırısındı cegir, kudaydı karap kalp aytsang bolo* "rızığını yok eden, Allah'a bakıp da yalan konuşsana" (Yudahin, 1985, 2/440) örneği genel olarak bereket ile yalanın aynı yerde barınmayacağı inancını yansıtır.

Eski Türkçe'de kutu olmayana *kutsuz* denmiştir. Kutsuzun özelliği *kutsuz kudugka kirse kum yagar* "kutsuz kuyuna inerse kum yağar" (DLT, 1/457) atasözü ile açıklanmıştır. *Kutsuz*, işleri tersine giden demektir. Günümüz Türkçesinde "uğursuz ve bereketsiz" anlamına gelir. Ancak eski Türkler göre insanın uğursuz ve bereketsiz olması kendi elindedir. *Erdemsizden kut çertilür* "erdemsizden kut kaçır" (DLT, 2/229) atasözünde *kutsuzun* özelliği vurgulanmıştır. Günümüz Türkçesi ile ifade edilecek olursa, bereketi yok etmemek için insanın dürüst olması gerekir.

Bereket ile ilgili inanışlar Kırgızistan Halk kültürünün pek çok alanında yaşatılmaktadır. Bunların hepsini ele almak mümkün olmamakla birlikte, bereket konusunun temel mantığını anlamak açısından bereket ile ilgili inanışların yoğun olarak yaşandığı bazı alanlara yer verilmiştir.

2.1. Kırgızistan'da Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar

İnsan hayatının çok önemli dönüm noktaları vardır. Bu dönemler geçiş dönemleri olarak tanımlanır. Geçiş dönemleri insanlar için çok önemli zamanlar oldukları için Kırgızistan halkı da hayatın doğum, evlilik ve ölüm gibi bu dönemlerinde çok sayıda inanış, gelenek, görenek, örf geliştirmiştir. Bereket ile ilgili inanış ve uygulamaların yoğun olarak gördüğümüz dönemler doğum ve evlilik süreçlerindedir.

Günümüzde doğum hastanelerde yapıldığı için pek karşılaşmamakla birlikte yeni doğmuş bebeğin göbek bağının kesildikten sonra meyveli bir ağacın altına gömüldüğü kaydedilmiştir. Burada bebeğin ileride meyveli ağaç gibi bereketli olacağı ve bolluk içinde yaşam süreceği inancı gizlenmiştir (Polat, 2019, 98). Çocuğun ilk kesilen saçının da ya bir derenin kenarına, ya da meyveli bir ağacın dibine gömülmesi bereket ile ilişkilendirilmiştir (Polat, 2019, 119).

Eve gelen konuğun *kut* getirebileceğine inanıldığı gibi yeni doğmuş bebeğin de *kut* getirebileceğine inanılmaktadır. Manas Destanı'nda bebek dünyaya gelince

anne-babasına *beşik boosu bek bolsun, kundagin boosu kut bolsun* “beşik bağı pek olsun, kundağın bağı kutlu olsun” (Orozbekov, 2010, 38) denilmektedir. Devamında *kut kılğan bolso kudayım, kudaydan çaşın surayın* “Allah’ım kut eylemişse ömrünü dileyeyim” (Orozbekov, 2010, 39) duası edilir. Bu dilekler günümüzde de halk arasında yaygın bir şekilde dile getirilir. Jean Paul Roux’un dediği gibi *kut* kavramının anlamını “mutluluk” ile sınırlandırmamak gerekir (Roux, 1994, 132). *Kut* kelimesinin anlamı “mutluluk” ile sınırlandırıldığı zaman onun “bereket” anlamı görülmez hale gelir. Yeni doğmuş çocukların *kut* getireceği anlayışı, İslam sonrası her çocuk kendi rızıkıyla doğar anlayışı içinde devam ettirilmiştir demek mümkündür.

Aileye yeni bir çocuğun gelmesi sayıca artış demektir. Dolayısıyla bebeğin bereket ile ilişkilendirilmiş olmasını normal karşılamak gerekir. Yukarıdaki dilekte beşik ve kundağın bağı için *kut* kelimesi kullanılmıştır. Onun için *kut* kavramını doğrudan bebek için değil de nice bebeklerin yatacağı ve bağlanacağı eşya için kullanılmış olduğunu ifade etmenin daha isabetli görüş olacağı kanaatindeyiz.

Manas Destanı’nda çocuğu olmayan erkek ve kadın için *kuu baş* yakıştırması yapılır (Orozbekov, 2010, 17, 19, 23, 695, 1210, 1379, 1551). *Kuu baş* “kuru baş” demek olup, çocuğu olmayan insan için kullanılır. Yudahin, bu sözün anlamını *kuu baş bolçu cigitke tuubas katın colugat* “çocuğu olmayan yiğite doğurmayan kadın nasip olur” (Yudahin, 1985, 1/454) atasözüyle açıklamıştır. *Kuu baş* ifadesi yaygın olarak kullanılmamakla beraber hem günümüz Kırgız Türkçesindeki hem de Türkiye Türkçesindeki “kısır” kelimesinin eşanlamlısıdır. Kısırlık insanın çoğalmasına engel olarak görüldüğü için bereketsizlik anlamında kullanılır. Dolayısıyla kısırlığı aşmak için yapılan ritüeller, bereketlenme ile ilgili olarak yorumlanabilir.

Kut kavramı, kadın için de kullanılır. Bir Kırgız atasözünde *ayal üydün kutu* “kadın evin kutudur” (Karyeva, 2017, 81) denir. Bu atasözü ile evin bereketinin kadına ait olduğunun ifade edildiğini görülür. Düşünlerde *kuş boon bek bolsun* “kuş bağı pek olsun” (Yudahin, 1985, 1/456) dileği damat için söylenir ve kuş gibi kolunda tuttuğun *kuşu/kutu* sağlam bağlayasın demektir. Burada *kut* inancı kuş ile temsil edilmiştir. *Kutun* gökten geleceğine inanıldığı için kuş ile özdeşleştirilmiştir. Gelin de *kut* olarak kabul edildiği için damata onu iyi tutmasını, *kutu* kaçırmamasını dilekle iletmislerdir. Söz konusu atasözleri insanların bilinçaltına yerleşmiş durumdadır ve çoğu insan tarafından anlamı bilinmese bile güzel ortamlarda dile getirilmektedir.

Kırgız Türklerinde damat gelini yeni ailesine getirdiğinde saçı saçarak karşılarlar. Saçı saçmak çiftin hayatına bereket ve bolluk dilemek ile eşdeğerdir (Eltaanuu, 2007, 184). Gelin evin içine girerken de başına darı ve şekerden oluşan saçı saçılır (Tekstter cıynagı, 1999, 26). Saçılan saçları hem büyükler hem de çocuklar paylaşır.

Kırgız Türkleri arasında iyi ve güzel dilekte bulunana *oozuna may* “ağzına yağ” (Yudahin, 1985, 2/11) karşılığı verilir. Manas Destanı’nda, Manas’ın doğduğu sırada abartılı bir şekilde üç karın yağı balla karıştırarak Manas’a yedirdikleri anlatılır (Orozbekov, 2010, 34). Kırgız Türkleri arasında bu gelenek hala yaşatılmaktadır. Hem doğum hem evlilik sırasında eve yeni gelen bireylere yağ yedirirler (Polat, 2019, 123, 184). Eskiden olduğu gibi günümüzde de yağ zenginlikle ilişkili bir ifadedir. Dolayısıyla yağ bolluk ve bereketin simgesidir (Polat, 2019, 102, 184). Eve yeni gelen gelinin, içerde oturanları selamlarken aynı zamanda ateşe yağ damlattığı şeklinde bir gelenek kaydedilmiştir (Tekstter Cıynagı, 1999, 26). Gelinin evdekileri selamlaması sırasında ateşe yağ damlatması *otko kirdi* “ateşe girdi” şeklinde ifade edilir. Evden taşınırken de ateşe yağ damlatılması uygulaması bulunmaktadır (Cusupov, 1993, 2/223). Bunu hem ocak iyesi için hem de ev iyesi için yapılan bir tür kansız kurban

olarak yorumlamak mümkündür. Dolayısıyla yağ insanlar için bereketi ifade ederken aynı zamanda ondan tabiat ruhları için sunu yapılabilmektedir.

Yeni yuva kuranlara *aldınardı mal bassın, artınardı bala bassın* “önünüz hayvanlara dolsun, arkanız çocuklara dolsun” (Eltaanuu, 2007, 190) şeklinde dilekte bulunulur. Herhangi bir Kırgız düğününe gidenler söz konusu dileği duyabilmektedir. Söz konusu dileği göçebe yaşam tarzını dikkate almayanlar tersten dile getirebilirler. İncelediğimiz kaynaktaki da, önde çocukların, arkada ise hayvanların yer aldığı bir sıralama ters biçimde ifade edilmiştir. Bereket ile ilgili söylenen dileğin açıklaması yapılırken bir ailenin çocuklarını arkaya alarak hayvanları gütmesi veya bir yere göç ederken gidiş şekli esas alınmalıdır. Dolayısıyla güdülen hayvanlar hep önde olur, sahibi olan aile ise çocuklarıyla beraber arkadan takip eder. Bu söz ile yeni aileye hem mal varlığının hem de çocuklarının artması dileğinde bulunmaktadır.

Kırgız Halkı nezdinde her çocuğun kendi rızıkıyla dünyaya geleceğine inanılır. Manas Destanı’nda bunun güzel bir örneği vardır. Manas, anne karnında iken doğum vakti yaklaşır. Ancak Manas, anne karnından dışarı çıkmak istemez. Burada Umay Ana duruma müdahale eder. Destanda Umay bir melek olarak anlatılmaktadır. Manas ile Umay Ana arasında çekişme yaşanır. Manas dünyaya gelince ne içip ne yiyeceğini sorar. Umay Ana yiğidin rızıkının tarla ve kırlara saçılmış olduğunu söyler. Bu açıklamalardan sonra Manas dünyaya gelir. Bu inanca göre her yiğidin saçılmış rızıkını dışarıdan toplaması ve eve getirmesi gerekir (Sagımbay, 2010, 33).

Kırgız toylarında sofradaki yiyecekler paylaşılır ve herkes ondan bir miktar da evine götürür. O yiyeceğe *keşik* denir. *Keşik* kelimesinin etimolojisi ile ilgili yeterli bilgiye ulaşamamakla beraber *ırıs-keşik* şeklinde halk arasında anlamlandırılmıştır (Yudahin, 1985, 1/384). Geleneğe göre *keşik* büyüklerin yediklerinden arta kalanlardır. Büyüklerin *keşik*lerinden yeme-içme üstünlük sayılmıştır (Akmataliyev, 1993, 32). *Keşik* aracılığıyla bereket elde edileceğine inanılmıştır. İslam sonrası aynı anlayış *tabarik/teberrük* tabiri ile yaşatılmıştır. Yudahin bu anlayışı *aş menen toydun tamagı ezelden beri tabarik* “yuğ ile toyun yemeği ezelden beri teberrüktür” (Yudahin, 1985, 2/187) cümlesi ile örneklemiştir. *Tabarik* veya *teberrük* İslam sonrası Türkçeye girmiş bir kavramdır. *Keşiğin* “teberrük” olarak algılanması, Türklerin İslam öncesi bereket ile ilgili inançlarının içeriğini açıklamakta ve bereketin büyüklerden küçüklere sirayet edeceğine inanıldığını göstermektedir.

2.2. Hayvanlar ve Yiyeceklerle İlgili Bereket İnanışları

Kırgız Türklerinde yılan zenginlik ile ilişkilendirilmiştir. Düşünde yılan görmek zenginliğin alameti olarak yorumlanmıştır. Hatta atasözünde *cılandı tüşündö körsöñ kenç, öñüñdö körsöñ canç* “yılanı düşünde görürsen hazinedir, hayatta görürsen ez” denilmiştir (Kulbarakova, 2023, 90). Kazakistan’da Sur-Torbat olarak adlandırılan eski yerleşim yeri ile ilgili bir efsane anlatılır. Yaşlı bir kadın ineklerini sağarken yanına ağzında altın sikke ile bir yılan yaklaşır. Yılan ona her gün süte karşılık birer altın sikke vermeyi önerir. Yaşlı kadın kısa bir zaman içinde zenginleşir ve halkın dikkatini çeker. Haber padişaha ulaşır ve padişah olayın gerçek olup olmadığını öğrenmek ister. Yaşlı kadın padişahı yılanla buluşturur. Onları kıskanan padişah hem yaşlı kadını hem de yılanı kızarmış yağa atarak öldürür. Bu sefer yılanın sürüsü halkı rahatsız eder ve halk göç etmek zorunda kalır. Padişah ise uzaklara kaçmasına rağmen hayvanları arasındaki koçun boynuzuna gizlenmiş yılanın ısırması sonucu ölür (Bartold, 1966, 4/112).

Türk mitolojisinde *Hüma*, *Huma*, *Hümây*, *Kumay* gibi söyleyişleri bulunan devlet kuşu inancı vardır. Hüma daima gökyüzünde dolaştığı ve yere 40 arşın yaklaştığı vakit gölgesi kimin üzerine düşer, başına konarsa yahut başına pislerse hükümdar veya çok zengin olacağı ile ilgili inanış bulunmaktadır. Hüma'nın ayakları olmadığından havada yumurtlayıp yavrusunu havada çıkardığına inanılır. Türkistan Türkleri, iyi cins av kuşlarına *Kumay* derler (Kurnaz, 1998, 18/478). Hüma kuşu geleneksel Kırgız mitolojisinde *Kumay* olarak adlandırılır. *Kumay* insan eli erişemeyen büyük dağlarda yaşar ve Manas'ın av kopeği *Kumayık* onun yumurtasından çıkar (Sarıpbekov, 1995, 1/353). *Kumayık* Divânü Lûgâti't-Türk'te *Barak* olarak tanıtılır. Hatta şöyle bir açıklama yapılmıştır: “Türklerin inandıklarına göre, kerkes kuşu kocayınca iki yumurta yumurtlamış, bunların üzerine oturmuş, yumurtanın birisinden Barak çıkarmış. Bu, köpeklerin en çok koşanı, en çok avlayanı olmuştur. Öbür yumurtadan da bir yavru çıkarmış. Bu, son yavrusu olmuştur.” (DLT, 1/377-378).

Kırgız geleneğinde buğday ve ekmek kutsal kabul edilir. Yemin ederken eline ekmek alarak veya ekmeksiz *nan ursun* “ekmek çarpsın” denilir (Yudahin, 1985, 2/53). Buğday ekerken *menin kolum emes, Baba Dıykandın kolu* “benim elim değil Baba Çiftçinin eli” diyerek ürünün bol ve bereketli olmasını dilenir. Baba dıykan çiftçilerin piri kabul edilir (Calilova, 2020, 4). Manas Destanı'nda Baba Dıykan'ın Bahauddin Nakşibendi olduğu ima edilir. Baba Dıykan olarak bilinen Bahauddin Nakşibendi'nin, Manas'a keramet yoluyla buğday sürmeyi öğrettiği ve kısa zaman içinde bereketli buğday elde ettiği ve bu buğday ile en sevdiği atını helal yoldan satın aldığı anlatılır (Sayakbay, 2010, 336-341).

Kırgız Türklerinin geleneklerinde eve gelen konunun ellerine su dökülür. Genellikle toylarda bu görev genç çocuklara verilir. Konuklar ellerini yıkarken su döken çocuğa “ömrün uzun olsun” diye duada bulunurlar (Kocoyeva, 2023, 134-135). Konukların çocuklara ettiği ömrün su gibi uzun olsun duası önemlidir (Polat, 2022, 67). Burada duanın anlamının su ile bağlantısı bulunmaktadır. Düşünde su akıntısına kapılanların ömrünün de su gibi uzun olacağına inanılır (Caanbayeva, 2015, 134). Nikâh sırasında da imam, gençlerin nikâhını kıyarken bir kapta su bulundurulur. Nikâhtan sonra çift bu sudan içer ve su gibi uzun ömürlü olmalarını Allah'tan dilerler (haz. Samakov, 2017, 13). Evlilik toylarına gidenler, *ömürünör suuday uzun bolsun* “ömrünüz su gibi uzun olsun” dua ve dileklerine kulak misafiri olurlar. Bu da geçlere uzun ömür dilemenin bir yoludur.

Kırgızistan coğrafi olarak dağlı bölgeden oluşur ve eski yerleşim yerleri genellikle bir derenin kenarındadır. Dereden sular durmadan sürekli aktığı için bu durum, Kırgız Türklerinin anlam dünyasında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. Bu nedenle suyun bereket ile ilgili ilişkisi ele alınırken Kırgız Türklerinin anlam dünyasındaki derenin hatırlanması önemlidir.

Kırgız Türkleri, süt ürünlerini genel olarak *ak* kelimesi ile ifade etmektedirler. Özellikle halk arasında *keçinde ak berilbeyt* “geçe ak verilmez” denilir. Bu yasağın nedeni Kırgız halkı arasında çok bilinmemekle birlikte (<https://sputnik.kg/20171004/bejmaal-ubakka-bajlanyштуu-10-bolbojt-1035545361.html>) Türkiye'de gece yoğurt verilmediği, aksi halde bereketin kaçacağı inanışından hareketle Kırgız Türkleri arasındaki yasağın nedeni anlaşılabilmektedir.

2.3 Bereket İle İlgili Diğer İnanışlar

Türklerin eski inançlarında *alkış* ve onun karşıtı *kargış* kavramları vardır. Günümüzde Kırgız Türkleri arasında *alkış* ve *kargış* kelimeleri hala kullanılmaktadır.

İslam'ın etkisi ile *duba* ve *bata* kavramları da ortaya çıkmıştır. *Duba* kelimesi “dua”nın Kırgız Türkçesindeki telaffuz şeklidir. *Bata* ise Kuran'ın ilk suresi “Fatiha”nın bozulmuş halidir. Eski dildeki *alkış* ile *bata* eşanlamlı olarak kullanılır (Kırgız Tilinin Tüştürme Sözdüğü, 2019, 1/207). Kırgız Türklerinde dua fenomeni çok önemlidir. Günlük hayatın her aşamasında dua edilir. Dua esnasında bereket ve bolluk ifade eden çok sayıda ifade kullanılmaktadır (Polat, 2007). Manas Destanı'na göre, Manas'ın müştisi Aykoco, Hz. Muhammed'in *bataşı* “duası” ile 550 yıl yaşamış ve Manas'a Hz. Muhammed'in verdiği emanetleri ulaştırmıştır (Sagımbay, 2010, 196-197). Türk halk inancında Hızır ile ilgili de önemli inanışlar bulunmaktadır. Hızır'ın abı-hayatı içtiği için ölümsüzlüğü elde ettiğine ve Onun bir parmağının kemiği olmadığına inanılır (Kurt, 2020, 158). Kırgız Türklerinin geleneğinde küçükler büyüklere selam verirken iki elle tokalaşırlar. Küçükler aksakallılarla tokalaşırken baş parmaklarını yoklar. Hızır'ın başparmağının kemiği olmadığına inanıldığı için Hızır olduğu anlaşıncı ondan dilekte bulunulması önerilir. Hızır'ın, dileklerin kabul olmasına vesile olacağına inanılmaktadır. Bu gelenek, Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi eserinde de görülmektedir (Aytmatov, 2008, 52-53). Eski Türk geleneğine göre büyüklere saygı gösterenin *kut* elde edeceğine inanıldığı için, Hızır olma ihtimalinden dolayı aksakallılara gösterilen saygının kaynağını eski Türk geleneğinde aramak gerekir. Her ikisinde de büyüklerin duasını almak ve bereketlenmek dileği söz konusudur.

Kırgız Türkçesinde *arça* olarak bilinen “ardıç”, dağlarda uzun yaşadığından ve sürekli yeşilliğinden dolayı bir anlam kazanmıştır. Büyükler küçüklerine *ömürün arçaday uzun bolsun* “ömrün ardıç gibi uzun olsun” duasında bulunurlar (Sıdıkova, 2022, 349).

Halk arasında *alakan kışsa akça alasıñ* “avuğun kaşırırsa para alırsın” (Kaada-Salt, İrim-Cırmıdar, 2016, 20/276, 309) inancı bulunmaktadır. Bu durum bereketin önceden haber verilmesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca bereket zaman ile de ilişkilendirilmiştir. “Sabah uykusu rızka engeldir” (Suyuti, 2004, 316) hadisi Kırgız Türkçesinde *erte turgan cigittin ırısı artık* “erken kalkan yiğidin rızığı fazladır” (Yudahin, 1985, 2/439) şeklinde atasözü olarak yerini almıştır. Sabah güneş doğmadan kalkmak Kırgız Türkleri için rızık açısından önemlidir. Güneş doğuna kadar uyuyanların rızıkının azalacağına inanmaktadırlar (Polat, 2016, 22).

Kırgızların arasında namaz kılanlara nazaran Ramazan'da oruç tutanların oranı daha fazladır. Sanki namaza göre oruca daha çok önem verilmiştir. Bunu dini vecibelerin yasaklandığı Sovyet dönemi ile ele almak gerekmektedir. Namazı gizlemek zor iken orucu gizlemek kolaydır. Dolayısıyla Ramazan ayının içeriği şenlik ve etkinlikler ile doldurulmuştur. Göze çarpan en önemli etkinliğin Ramazan türkülleri olduğu görülür. Gençler çalgılar eşliğinde Ramazan geceleri evleri ziyaret ederler ve Ramazan türküllerini söylerler. Ev sahibi onlara erzağından hediyeler verir. Ramazan türkülleri duaları türkü halinde dile getirilmesidir. Mübarek ayda her iki taraf da birbirine güzel duada bulunur. Bunlar rızığın artmasına ve bereketlenmesine neden olacağına inanılır (Polat, 2015, 453-458).

Kırgızlar arasında, Kadir gecesini bir yıllık rızıkların paylaşıldığı ve geceyi kurallarına uygun geçirenlere bol rızık verileceği inancı bulunmaktadır. Ayrıca Kadir gecesinde bir melek veya Hızır'ın yeryüzüne ineceğine ve melek indiğinde insanlar demire dokunursa demirin altına dönüşeceğine inanılır (Polat, 2015, 459-460). İslam öncesi *kut* inancının İslam sonrası Kadir gecesini ile ilgili inanışlarla ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yeni inancın anlaşılması ve yorumlanmasında eski inancın yeri çok önemlidir.

Manas Destanı'nda hem Cakıp Han hem de Akbalta'nın, evlat sahibi olmak için kutsal yerleri ziyaret ettikleri yer almaktadır. Cakıp Han, çocuğu olması için kutsal yerleri ziyaret ederken Allah'a yalvarır ve kurban keser (Sagımbay, 2010, 15). Destanın aksakallılarından Akbalta da sakada verir ve kutsal yerleri ziyaret eder. Ziyaret esnasında Allah'a yalvarır ve orada geceler (Sayakbay, 2010, 484). Her ikisi de kutsal yerlerden bereketlenmek ister. Günümüzde ise çocuğu olmayan kadınlar kutsal yerleri ziyaret ederler ve kurban keserek çocuk sahibi olmak için niyazda bulunurlar. Bu uygulamayı Kırgızistan'ın genelinde görmek mümkündür (Polat, 2019, 67-68).

İnsanlar kazandıklarının uzun süre kalmasını arzu ettikleri için onun bereketli olmasını dilerler. Genellikle alış verişlerde bu olayla çok karşılaşılır. Alışveriş sırasında bir taraf razı olmadığı zaman kazancın bereketsiz olması yönünde bedduada bulunacağına inanıldığı için her iki taraf, alış veriş esnasında helalleşir.

Çiftçiler, hem toprağı sürerken hem de ürün toplarken elde ettiklerinin bereketli olması için ondan bir parça Allah yolunda dağıtılması gerektiğine inanırlar. Yeni eve taşınanlar, yeni araba alanlar da çevresindekileri yemeğe çağırırlar. Davete icabet edenlerin duası ile mülklerinin kalıcı olacağını ümit ederler. Kalıcı olması ve süreklilik onun bereketli olduğuna işaret olarak anlaşılr.

Kırgız Türklerinin geleneklerinde *kut* kavramı hala eski anlamını korumaktadır. Ancak İslam sonrası anlamı genişlemiş, “talih”, “devlet”, “baht”, “bereket” gibi Arapça ve Farsça kelimeler ile çeşitlenmiştir. *Kut* nasıl dışarıdan, ilahi bir kaynaktan geliyorsa talih, devlet, baht, bereket kelimelerinin de insana ilahi bir kaynaktan geldiğı tasavvur edilmiştir. Gelenin tekrar gitme ihtimali de vardır. O yüzden insanın *kut* ve onun eşanlamlılarını elinde tutmak için kuralına uygun davranması gerektiğine inanılır. Söz konusu kavramlar yeri geldiğinde birbirinin yerine kullanılabilir. Karahanlılar döneminde gerçekleşen Kuran'ın kelime tercümesinde bereket kelimesi olduğu gibi aktarılmıştır. Kendilerinde yeterli kavramlar bulunmasına rağmen bereket kelimesine dokunmamışlar diğerleriyle birlikte kullanmaya devam etmişlerdir.

Değerlendirme ve Sonuç

İnsanlık, tarih boyunca çeşitli inanç sistemleri geliştirmiş ve bu sistemler aracılığıyla yaşamın anlamını sorgulamış, hayatını sürdürebilmek için çeşitli manevi dayanaklar oluşturmuştur. Bu inanışlar, sadece dini çerçevede değil; sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda da etkili olmuş, birey ve toplum yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu inançlar içerisinde bereket kavramı, hem maddi hem de manevi yönleriyle özel bir yere sahiptir. Bereket kavramı, insanlığın tarihsel süreçte karşılaştığı zorluklar karşısında yöneldiğı bir umut ve dua alanı olmuştur. İnsanlar bereketi elde edebilmek için hem emek vermiş hem de kutsal ve üstün kabul ettikleri varlıklardan dua ve ritüeller aracılığıyla yardım istemiştir.

Arapça kökenli bir kavram olan bereket, Anadolu ve Kırgızistan Müslüman Türk halk kültüründe bugün hâlâ rahmetin, bolluğun, hayrın çokluğu ve sürekliliğini ifade etmek için kullanılmaktadır. İslam öncesi Türk inançlarında ise bereket kavramına karşılık gelen temel kavram “kut”tur. Her ne kadar günümüzde Anadolu Türkçesinde “kut” kelimesi yaygın biçimde kullanılmasa da, “kutlu olsun”, “kutlamak” gibi ifadeler bereket dileğı içermektedir. Buna karşılık Kırgız Türkçesinde “kut” kavramının daha yaygın bir şekilde bereket ve bereketi ifade eden talih, devlet, baht kavramıyla birlikte kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Bereket kavramı, kutsallıkla da doğrudan ilişkilidir. Bereket kelimesiyle aynı kökten türeyen “mübarek” sözcüğü, bereketin kaynağının kutsal bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Mübarek zaman, mübarek

mekân gibi ifadeler bu ilişkinin dilsel ve kültürel yansımalarıdır. Bu nedenle gerek Anadolu ve gerekse Kırgızistan'da insanlar, Allah'tan çok sayıda mal mülk değil; bereketli olanı talep etmektedir. Çünkü halk inanışına göre çok olan değil, bereketli olan değerlidir. Bu çerçevede bereket kavramı yalnızca tarımsal verimlilik ya da maddi zenginlik anlamında değil, aynı zamanda mutluluk, sağlık, huzur, zaman, ömür ve soyun devamı gibi manevi alanlarda da dile getirilmiştir.

Anadolu ve Kırgızistan Müslüman halk kültürlerinde, bereketle ilgili inanışlar ortak tarihsel temeller üzerinde gelişmiş; bereketle ilgili inanışlar bireysel ve toplumsal hayatın hemen her alanına yansımış; atasözlerinden ritüellere, dini uygulamalardan gündelik yaşam pratiklerine kadar geniş bir alanda etkisini göstermiştir. Özellikle doğum ve evlilik gibi insan hayatının dönüm noktalarında bereket inanışı daha yoğun yaşatılmaktadır. Doğum, hem Anadolu kültüründe hem de Kırgızistan halk inanışlarında yeni doğan çocuk, yalnızca soyun devamını ve çoğalmasını sağlayan bir unsur olarak değil, aynı zamanda aileye maddi ve manevi bereket getiren bir varlık olarak kabul edilmektedir. Doğum ile sadece maddi anlamda bir artış değil bereketin manevi temennileri olan mutluluk ve huzurun artmasına da sebep olan bir olgudur. Ayrıca her iki kültürde de “bebek rızkıyla gelir” inanışı yaygındır. Bu inanış, çocuğun kendi nasibiyile dünyaya geldiği ve ailesine de bu bağlamda olumlu katkılar sunduğu düşüncesine dayanmaktadır. Kırgızistan'da, misafir kut getirir inanışının bir yansıması olarak yeni doğan bebeğin de bu anlayıştan hareketle aileye, eve kut getireceğine inanılmaktadır. Bu anlamda Kırgızistan'da İslam öncesi inanç ve bereket ifade eden kavramların Anadolu'ya kıyasla daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. Zira Anadolu Müslüman Türk kültüründe kut kavramının kullanımının büyük oranda azalmış, bereket, rızık kavramları daha yaygın kullanılmaktadır. Hem Anadolu hem de Kırgız halk kültüründe çocuk sahibi olmak, yalnızca bireysel bir mutluluk kaynağı değil, aynı zamanda toplumsal bereketin ve aile içi huzurun temel sebepleri arasında yer almıştır. Bu anlamda çocuk, ailenin maddi-manevi refahının bir temsili olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık, çocuk sahibi olamamak ise çoğu zaman bereketsizlik ve huzursuzlukla ilişkilendirilmiş, özellikle kadın açısından sosyal statü kaybına neden olan bir durum olarak yorumlanmıştır. Kısırlık, halk kültüründe yalnızca biyolojik bir durum olarak değil, aynı zamanda “kut”suzluk veya bereketsizlik olarak algılanmıştır. Bu nedenle, her iki kültürel coğrafyada da çocuk sahibi olma arzusunun sonucu olarak çok sayıda inanış ve uygulamalar gelişmiştir. Özellikle Allah'tan çocuk istemek için yapılan duaların daha çok kabul olacağına inanıldığı için dualar, halkın mübarek kabul ettiği zamanlarda yapıldığı gibi yine kutsal mekânlar da bu amaçla ziyaret edilmektedir. Bu anlamda gerek Anadolu'da gerekse Kırgızistan'da türbe ve yatır gibi kutsal mekânlara gidilerek dua edilmesi, adak adama, kurban sunma gibi pratikler en yaygın başvuru yöntemleri arasında yer almaktadır.

Bereket inanışlarının, Kırgızistan ve Anadolu kültürünün içerisinde en yoğun yaşatıldığı diğer bir alan ise evlilik sürecindedir. Düğünlerde yerine getirilen örf ve adetlerin pek çoğunda yeni kurulan yuva için bolluk ve bereket dileğinin yansdığı görülür. Evlilik sürecindeki bereket inanışlarında kadın ve bereket ilişkisi çok açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Zira düğünlerdeki bereket arzusunun ifadesi olan ritüellerin çoğu gelin etrafında gerçekleştirilmektedir. Düğünde gelinin baba evinden çıkışından yeni evine gidişine kadar başından saçların saçılması, bolluk ve bereket dileğinde bulunulması her iki kültürde de ortak inanış ve uygulamalardır. Yine Anadolu'da gelinin yeni evine girdiğinde elini una batırması veya Kırgızistan'da gelinin evine girince ateşe yağ damlatması gibi uygulamalar bereket amaçlı benzer uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırgızistan halk kültüründe kadın

evin *kutu* olarak görülürken, Anadolu'da kadın evin bereketi olarak kabul edilir. Dolayısıyla kavramlar farklı ifade edilse de aynı inanış sürdürülmektedir. Ayrıca düğün için hazırlanan ekmek ve yemeklerin bolca yapılması ve bunların düğüne katılanlar tarafından tüketilmesinin de bolluk ve berekete neden olacağına inanma ve düğün yemeklerinden yiyeceklerin yeni evlenen çiftlere ömürlerinin, rızıklarının ve soylarının bereketi için duada bulunmaları da her iki kültürün ortak özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halk kültüründe bereket dua ve dileklerinin ayrılmaz bir parçasını da kutsal zaman ve kutsal mekânlar oluşturmaktadır. Zira insan, hangi dine mensup olursa olsun, kutsal zaman ve kutsal mekânda yapacağı dua ve dileklerin daha çok kabul olacağına inandığı için özellikle bu zamanları tercih etmektedir. Bu anlamda, Anadolu ve Kırgızistan'da kutsal zamanlar anlayışına baktığımız zaman; kutsal zaman ve bereketle ilgili inanışlarda, gerek İslam öncesi Türk inanışlarının gerekse İslam sonrası İslam geleneğinin kabul ettiği kutsal zamanların her iki kültürde de bereket dua ve dileklerine konu olduğu görülmektedir. Kutsal zaman ve bereket duaları ilişkisinde, Anadolu'da İslam öncesi Nevruz ve Hıdırellez çerçevesinde yoğunlaşmış bereketle ilgili inanışlar sürdürülürken; bir yandan da İslam geleneğinin kutsal kabul ettiği pazartesi, perşembe, cuma, Aşure Günü gibi kutsal günler, bunun yanında üç aylar, Ramazan ayı gibi kutsal aylar ve kutsal geceler bulunmaktadır. Kırgızistan'da ise İslam öncesi geleneğin Nevruz ile birlikte devam ettirildiği, ancak Anadolu'da gördüğümüz Hıdırellez ve bereket ilişkisine dair inanışların Kırgızistan'da görülmediği söylenebilir. Ayrıca, Kırgızistan halk kültüründe Ramazan Ayı, seher vakti, Kadir Gecesi gibi İslam geleneğinin mübarek kabul ettiği zamanların bereket ile ilişkilendirildiği görülmekle birlikte, Anadolu İslam geleneğinde kutsal kabul edilen ve bereket inanışlarına yoğun bir şekilde zemin oluşturan Aşure Günü ile ilgili inanışların Kırgızistan'da görülmediği ifade edilebilir. Anadolu Müslüman kültüründeki Aşure Günü ve aşure tatlısı ile ilgili inanışlar, Yakın Doğu'daki eski uygulamaların Hz. Nuh tufanı ile ilişkilendirilmesinin sonucu olarak geçmiş, Orta Asya'da ise bu inanışlar yer edinmemiştir.

Anadolu ve Kırgızistan'da günümüzde yaşatılan kutsal mekânların içeriğine bakıldığında, bu mekânların İslam öncesi Yer-su inancının bir yansıması olarak; bazen bir dağ, bazen bir ağaç, bazen de bir su kaynağı şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Ancak çoğunlukla, yine İslam öncesi Türk inançlarının Atalar Kültü çerçevesinde şekillenen kutsal kişi inancının bir yansıması olarak, İslam sonrası dönemde, İslam geleneğinin kutsal kabul ettiği kişilerin mezarlarının da kutsal mekânlar olarak kabul edildiği ve bu yerlere bereket duası ve dileğiyle kutsal ziyaretler gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Hem Anadolu'da hem de Kırgızistan'da bu anlamda çok sayıda kutsal mekâna rastlanmaktadır.

Anadolu ve Kırgızistan halk kültüründe bereket ile ilgili inanışların yoğun olarak görüldüğü diğer alanlar ise yiyecek-içecek ve hayvanlarla ilgilidir. Bu anlamda bazı bitki ve hayvanlar bereketli kabul edilirken, bazıları ise bereketsizliğe neden olarak görülmüş ve bu çerçevede inanışlar gelişmiştir. Yiyecek ve içeceklerle ilgili her iki kültürde de buğday, hamur ve ekmek mübarek olarak kabul edilmiş ve bunlar üzerine bereketi artıracak dua ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Buğday ve buğday gibi taneli gıdaların özellikle düğünlerde gelinin başından saçı olarak saçılması gelinin evine bereket ve bolluk getirmesi dileğiyle yapılmaktadır. Ekmek ise her ülke kültüründe de üzerine yemin edilen bir unsur olmakta, ekmeğe saygısızlık bereketsizliğe neden olarak görülmektedir.

Bereket sembolü olarak görülen hayvanlarla ilgili inanışlarda, her iki kültürde de koyun, deve ve sığır gibi hayvanların bereketle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu

inaniş üzerinde, hem Türklerin kadim inançları içerisinde “tört tülük” (dört tüylü) olarak bilinen, at, deve, koyun ve sığırın mübarek hayvan olarak kabul edilmesi anlayışının etkili olduğu, hem de İslam geleneğinin önemli bir katkısı bulunduğu görülmektedir. İslam geleneği içerisinde, Kur’an-ı Kerim’deki En’âm Suresi’nde geçen “En’âm” kelimesinin “deve, sığır, koyun, keçi” gibi hayvanları ifade etmesi ve Hz. Peygamber’in koyun beslemeye yönelik teşvikleri, bu hayvanların bereket kaynağı olarak görülmesini sağlamıştır. Hz. Peygamberin bu teşvikinin nedeni bölgede koyunun gezdirilebileceği, beslenebileceği bozkırların bulunması, sığırın gerek duyduğu çayırın kısıtlı olmasıdır. Bereketle ilişkilendirilen bir diğer hayvan ise Kırgız toplumunda at olarak karşımıza çıkmaktadır. At, Anadolu kültüründe de önem verilen bir hayvan olmakla birlikte, Kırgızistan halkı için çok daha ön plandadır. Hayvanların bereket kaynağı olarak görülmesinde, insanın onlardan ne ölçüde istifade ettiği de etkili olmaktadır. Kırgız halkı için at, günlük yaşamda çokça yararlanılan bir hayvan olduğundan, hem İslam öncesi dönemden kalan atla ilgili kutsiyet anlayışı hem de günümüzdeki işlevselliği sebebiyle, atın mübarek bir hayvan olarak görülmesi Kırgızistan kültüründe daha belirgin bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

Her iki toplumda da, gerek maddi anlamda gerek manevi anlamda bereketi artıracak inanç, ibadet, tutum ve davranışlar sergilemeye gayret sarf edilirken; bereketsizliğe neden olabilecek herhangi bir durumdan ise kaçınılmıştır. Bu anlamda, Anadolu ve Kırgızistan’daki Müslüman Türk halklarının bereketle ilgili inanışlarında, her ne kadar İslam öncesinden getirdikleri Türk inançlarının izlerini görmek mümkün olsa da, bu inançların İslam dini içerisinde yeni bir içerik kazanarak Müslüman kimliğe dâhil edildiği ve bugün de yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Tabii ki, her iki kültürde ortak tarihi ve kültürel zemin itibarıyla benzerlikler oldukça fazladır. Ancak, coğrafi konumlarının farklı olması nedeniyle başka kültürlerden etkilenmiş olmaları ve özellikle Anadolu’da İslami eğitimin daha kurumsallaşması nedeniyle daha sistematik bir din eğitiminin olması, İslami yorumların daha ön planda olmasını sağlamıştır. Buna karşılık Kırgızistan’da, özellikle kırsal kesimlerde eski inançların izleri daha belirgin biçimde yaşamaya devam etmektedir. Dolayısıyla çeşitli coğrafi, sosyo-kültürel ve dini anlayış farklılıkları sebebiyle, diğer pek çok inanış, uygulama ve yaşantıda olduğu gibi bereketle ilgili inanışlarda da ayrılıklar bulunmaktadır. Bununla birlikte, hem tarihsel hem de kültürel bir arka planı olan bu kavram etrafında oluşmuş inanışlar, günümüzde de Anadolu’daki ve Kırgızistan’daki insanların davranışlarını, ritüellerini, dualarını, yaşam tarzlarını ve sanatını etkilemeye devam etmektedir.

Kaynaklar

- Akmataliyev, Amantur. *Baba Saltı, Ene Adebı: Eldik Salt*. Bışkek: Bütün Soyuzduk Caftar Kitep Borboru “Balasagin” Filialı, 1993.
- Akpınar, Bahar. “Anadolu’da Çok Tanrılı Dönemlerde Görülen Bereket Törenleri.” *Türkbilgi: Türkoloji Araştırmaları* 1 (2000), 178–184.
- Altier, Semiha. “Anadolu Türk Kültüründe Buğday/Başak Ve Görsel Dile Aktarımı.” *Kültür Araştırmaları Dergisi* 12 (2022), 30–62.
- Arık, Durmuş. “Kutsal Mekan ve Ziyaret Fenomeni.” *Halk İnanışları*, ed. Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu, 69–97. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Aslan, Namık. “İduk’ Geleneğinin Anadolu’da Yaşatılan Bir Şekli (Etyemez Köyü Hak Salımı Âdeti).” *TÜBAR XIX* (2006-Bahar), 245–256.
- Aydoğan, Hatice Aycan. “Toprak, Bereket ve El İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme.” *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 12/28 (2019), 1078–1090.

- Aytmatov, Çingiz. “Ak Keme”. *Çingiz Aytmatov Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*. haz. Abdıldacan Akmataliyev. 3. Cilt. Bişkek: Biyiktik, 2008.
- Bakırcı, Nedim, Yasemin Katı. “Malatya Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri İnaniş ve Uygulamaları.” *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, sy. 18 (2019), 1–21.
- Bartold, V. V. *Soçineniya*. 4. Cilt. haz. V. M. Masson. Moskva: İzdatelstvo “Nauka”, 1966.
- Başak, Vildan. *Uşak ve Çevresi Halk İnanişları ve Bu İnanişların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021.
- Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Koç Kültür Sanat Tanıtım Hizmetleri, 2003.
- Caanbayeva, Kalipa. “Akkan Suu Teması Adabiyatta”. *Uluu Akın Toktoguldun Tuulgandığına 150 Cıl*. ed. E. C. Usekeev vd. Özel Sayı/133-136. Bişkek: Cusup Balasagin Atındağı KUU Carçısı, 2015.
- Calilova, N. “Kırgız Tilindegi Cerdi İştetüğü Baylanıştuu Kesipti Bildirgen Sözdör”. *Bişkek Mamlekettik Universitetinin Carçısı* 2-3/52-53 (2020), 3-6.
- Çetin, Cengiz. “Türk Dügün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritüeli.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 48/2 (2008), 111–126.
- Çiftçi, Sadiye. *Türk Kültüründe Bereket ve İlgili İnanişlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2022.
- Divânü Lügâti’l-Türk Tercümesi*. çev. Besim Atalay. 3 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1985.
- Düzgün, Dilaver. “Türkiye ve Azerbaycan Sahalarında Uygulanan Savaş Geleneğinin Karşılaştırmalı Tahlili.” *Millî Folklor* 65, (2005), 24-28.
- Düzgün, Fahriye Güleç . *Karamuk Köyü: Tarih, Kültür ve Sosyal Hayat*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2025.
- Eltaanuu: Tekstler toptomu*. haz. B. Kızırbayeva, T. Toktorbayeva, N. Turumbayeva. Bişkek, 2007.
- Ercan, Halil Fazıl. “Anadolu’da Rastlanan Bereket Sembollerinin Çağdaş Plastik Sanatlarda İmge Olarak Kullanımı.” *Sanat ve İnsan Dergisi* 6/1 (2022), 97–110.
- Ergöz, Ramazan. “Van Gölü Havzası Halk İnanişlarında Kapı ve Eşik.” *Folklor Akademi Dergisi* 6/3 (2023), 1208–1230.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanişlar.” *Halk İnanişları*. Editörler Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu. 257–282. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Geleneksel Türk İnanişları.” *Halk İnanişları*. Editörler Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu. 173–206. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Halk İnanişlarına Giriş.” *Halk İnanişları*. Editörler Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu. 19–42. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Gül, Ahmet. “Kur’an’da Kutsalla İlgili Kavramlar”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/16 (Nisan 2017), 27-54.
- Gültekin, R. Eser. “Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motiflerinde ve Mimaride Değerlendirilmesi.” *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 3/5 (2008), 9–31.
- <https://delailuddin.com/files/Ahmed/had/012/2074.htm>, (Erişim: 03.06.2025).
- <https://sputnik.kg/20171004/bejmaal-ubakka-bajlanyshtuu-10-bolbojt-1035545361.html>, (Erişim 13.06.2025).
- <https://yayin.diyaret.gov.tr/makale/evlerimizin-hakki/ayseur-ozkan/aile/2255/61>, (Erişim:03.06.2025).

- Irmak, Yılmaz. “Türk Kültüründe Tören Yemeklerine İşlevsel Bir Yaklaşım”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 17/46 (2024), 486-515.
- İşçi, İshak. *Kars İli ve Çevresindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Ortak) Ana Bilim Dalı, 2016.
- İşık, Emin. “En’âm Süresi.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 11, 169-170. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Kaada-Salt, İrim-Cırmıdar*. haz. Abdıldacan Akmataliyev, Nurzina Iysayeva. Bışkek: Print-Ekspress, 2016.
- Kalafat, Yaşar. “Hacı Bayram-ı Veli ve Bayramî Türbeleri Etrafında Oluşan Halk İnançları.” *Hacı Bayram Veli Sempozyum Bildirileri*, 16 Kasım 1999, 55–63. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2000.
- Kalafat, Yaşar. “Türk Halk İnanışlarında Ekmeğin Yeri ve Karay Ekmeği.” *Dinler Tarihi Araştırmaları VIII – Bütün Yönleriyle Yahudilik (Uluslararası Sempozyum)*, 747–767. Ankara, 2012.
- Karabacak, Aybüke. “Alevi İnanç Sisteminde Bereket Ritüelleri: Nevşehir Ayhanlar Köyü Örneği.” *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/2 (2024), 497–509.
- Karabacak, Mustafa. “Bereket Kavramı Ve Mübârek Mekân Örneği Mescid-i Aksâ Ve Çevresi”. *Diyanet İlmi Dergi* 60/4 (Aralık 2024), 1262-1282.
- Karalayev, Sayakbay. *Manas*. haz. A. Caynakova – A. Akmataliyev. Bışkek: Turar, 2010.
- Karyeva, A. “Kırgız Ağartuusunun Tarihindeki Ayaldardın Probleması”. *İzvestiya VUZov Kirgıztana* № 2 (2017), 80-81.
- Kırgız Tilinin Tüştürmü Sözdüğü*. haz. İ. Abduvaliyev vd. 1. Cilt. Bışkek: Poligrafbumresursu, 2019.
- Kırgızdar*. haz. K. Cusupov. 4 Cilt. Bışkek: Kırgızistan basması, 1993.
- Kocoyeva, Gülcamal. “Bata Berüünün Pragmatikalık Maanisi”. *OşMunun Carçısı* 1 (2023), 132-140.
- Koçyiğit, Hikmet. “Kur’ân Açısından Bereket Kavramının Değerlendirilmesi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 12/1 (Mart 2012), 147-170.
- Kulbarakova, Zarina. “*Manas*” *Eposundagi Canıbarlardın Totemdik Belgileri*. Bışkek: Uluu Toolor, 2023.
- Kurnaz, Cemal. “Hümâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 18/478. Ankara: TDV Yayınları, 1998.
- Kurt, Ali Osman. “Dinlerde Kutsal Zaman.” *Halk İnanışları*. Editörler Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu. 2. Baskı. 138–173. Ankara: Grafiker Yayınları, 2020.
- Kurt, Ali Osman. “Dinlerde Kutsal Zamanlar.” *Halk İnanışları*, Editörler Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu, 137–170. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Martı, Huriye. “Kur’ân Ve Sünnet Perspektifinden Bereket Olgusu”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/25 (Şubat 2008), 87-100.
- Murzubraimova, Dinara – İsmayilova, Altınay. “Nan Kontseptinin Kırgız Tilinin An-Seziminin Fragmenti Katarında”. *CAMUnun Carçısı* 3. Cilt (2022), 101-105.
- Odabaşı, Emine. “Türklerde Bereket Sembölü Olarak Kullanılan Nar Motifi ve İşlemede Kullanılması.” *International Social Sciences Studies Journal* 9/107 (2023), 4821–4825.
- Orozbakov, Sagımbay. *Manas*. nşr. Samar Musayev, Abdıldacan Akmataliyev. Bışkek: Han-Tenir Basmakanası, 2010.
- Ökse, A. Tuba. “Eski Önasya’da Ritüellerin Arkeolojik ve Filolojik İzleri.” *Tematik Arkeoloji Serisi* 5, 9–25. İstanbul: Ege Yayınları, 2019.
- Polat, Kemal. “Geleneksel Türk İnançlarında Hayvanlar.” *Kutsal ve Hayvan: Dinlerin*

- Hayvanlara Bakışı*. Editör Süleyman Turan. 175–209. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
- Polat, Kemal. “Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni.” *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu* (31 Mayıs – 1 Haziran 2007). Editörler İsmail Hakkı Göksoy ve Nejdet Durak. 427–439. Isparta: S. D. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2007.
- Polat, Kemal, ve Saliha Esen. “Kırgız Türkleri’nin Hayatında Gelenek ve İnançların Rolü.” *Universal Journal of Theology* 1/1 (2016): 20–30.
- Polat, Kemal. “Kırgız Türklerinde Misafirperverlik ve İlgili İnanışlar”. *Journal of Turkic Civilization Studies* 2/3 (2022). 63-72.
- Polat, Kemal. “Kırgızlarda Ramazan ve Bayram Etkinlikleri.” *Ramazan ve Oruç*. Editörler Berat Açıl vd. 449–467. İstanbul: Ümraniye Belediyesi, 2015.
- Polat, Kemal. *Beşikten Mezara Kırgız Türkleri*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2019.
- Roux, Jean Paul. *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. çev. Aykut Kazancıgil. İstanbul: İşaret Yayınları, 1994.
- Sarıpbekov, Raykul. “Kumayık”. *Manas Ensiklopediyası*. Baş ed. A. Karıpkulov. 1/353-354. Bişkek: Kırgız Uluttuk İlimder Akademiyası, 1995.
- Sezer, Şeyda İnce, ve Süleyman Badıllı. “Şanlıurfa Kültüründe Çocukların Yağmur Duası: Çömçe Gelin Oyunu.” *Trakya Eğitim Dergisi* 14/2 (2024): 1160–1172.
- Sezgin, Merve Nur. “Doğum İle İlgili Halk İnanışları Erzincan Örneği”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (Aralık 2024), 215–223.
- Sıdkova, Ç. T. “Kırgız Cana Orus Tilderindeki Salıştıruunu Uyuşturuu İkmaları”. *Nauka, Novıye Tehnologii Kirgizstana* 7 (2022), 348-350.
- Sinmez, Çağrı Çağlar, ve Gökhan Aslım. “İç Anadolu Bölgesindeki Hayvanlarla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme.” *Bilgi* 81 (2017): 205–232.
- Suumun da surağı bar*. haz. Aybek Samakov. Bişkek: Aygine Madaniy İzildöö Borboru, 2017.
- Süyüti, İmam Celâlüddîn b. Ebî Bekr. *el-Câmiu s-Sagîr*. nşr. Muhammed Ali Baydûn. 3. Baskı. Beyrut: Dar Al-Kotob Al-İlmîyah, 2004.
- Şenesen, R. Oğuz. “Türk Halk Kültüründe Bolluk ve Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Eski Türk Kültürü İzleri”. *Folklor/Edebiyat* 17/66 (2011), 209-228.
- Şenesen, İsmail. *Adana Halk İnançlarında Eski Türk İnanışlarının İzleri: Karşılaştırma - İnceleme*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2015.
- Tekstter Cıynagı*. haz. B. Abduvaliyeva, B. Sekimova, A. Sattarova. Oş: Oş Devlet Üniversitesi, 1999.
- Toprak, Abdülhamit. “Türk Kültüründe Misafirperverlik ve Sofra Açmak / Sofra Çekmek (Samsun Örneği).” *Mecmua* 7 (2019), 74–81.
- Tümer, Günay. “Bereket.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, 487–489. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Umarov, Vahab-Boston. *Tenirsöz-Türk Akılı*. Oş, 2009.
- Yalçın, Sema, ve Sibel Arık. “‘Bereket’ Kavramının Trakya Bölgesi Düğün Törenleri Geleneği ile İlişkilendirilmesi.” *Akademik Sanat* 2/4 (Ekim 2017): 73–86.
- Yudahin, K. K. *Kırgızça-Orusça Sözdük*. 2 Cilt. Frunze: Glavnaya Redaktsiya Kirgizskoy Sovyetskoy Ensiklopedii, 1985.

Extended Abstract

Abundance is one of the most ancient and universal themes in human history. Closely connected to the material prosperity, spiritual peace, and hopes for the future of societies, this concept lies at the core of religious beliefs and cultural practices in both Anatolia and Kyrgyzstan. In both regions, abundance is used not only to express material prosperity such as plentiful harvests, the multiplication of livestock, and wealth, but is also associated with the continuity of spiritual needs of life, such as health, peace, and happiness. The concept of “bereket,” of Arabic origin, is still used today in the cultures of Muslim Turkic communities in Anatolia and Kyrgyzstan to signify the increase and continuity of mercy, abundance, and goodness. In the ancient Turkic belief system, the concept of “kut” stands out as the equivalent of abundance. Although the word “kut” is not commonly used in contemporary Anatolian Turkish, traces of the concept still survive in expressions such as “kutlu olsun” (may it be blessed) and “kutlamak” (to celebrate). In contrast, the word “kut” is still actively used in Kyrgyz Turkic, carrying meanings such as abundance, fortune, destiny, and prosperity. For both the people of Anatolia and the Kyrgyz community, the source of abundance is external—that is, divine. The word “mübarek,” which shares the same root as “bereket,” reveals that abundance is nourished by a sacred source. Therefore, in both cultures, the belief that achieving abundance requires not only hard work and effort but also support from a divine source is an important conviction.

The belief in abundance is one of the most vibrant reflections of the shared Turkic cultural heritage in Anatolia and Kyrgyzstan. Both societies have regarded abundance as both a religious and cultural value and have developed various ways to preserve and enhance it. Despite their common roots, over time, geographical, socio-cultural, and religious differences have led to variations in these belief systems. However, the central place of abundance in life and its continued influence on people’s daily lives demonstrate how strongly these beliefs still persist. The belief in abundance is especially emphasized during major life events such as birth and marriage. Birth is regarded as a symbol of abundance in itself; it is believed that with the arrival of a new life, the family and lineage become blessed with abundance. Similarly, the marriage process is shaped by rituals and ceremonies aimed at establishing a new household and ensuring its prosperity. Many practices and beliefs, especially those centered around the bride, are themed around abundance.

In folk culture, sacred times and sacred places are inseparable parts of prayers and wishes related to abundance. Regardless of religious affiliation, people tend to prefer making prayers and wishes during sacred times and in sacred places, believing that these are more likely to be accepted. In Anatolian and Kyrgyz folk cultures, other areas where abundance-related beliefs are strongly observed involve plants and animals. In this regard, some plants and animals are considered abundant, while others are seen as causes of barrenness, leading to the development of various beliefs. These beliefs continue to influence people’s behaviors, rituals, prayers, lifestyles, and art. In our study, beliefs related to abundance that have been preserved from past to present among Muslim Turkic communities in the regions of Anatolia and Kyrgyzstan will be examined, providing an opportunity to observe the similarities and differences in abundance-related beliefs across both regions. Additionally, the influences of both pre-Islamic Turkic beliefs and Islam on contemporary beliefs will be assessed as needed. The study will address the topic using descriptive and comparative methods, drawing upon articles and works written about abundance beliefs and practices in Anatolia and Kyrgyzstan, with particular emphasis on theses prepared as a result of field research.

